

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Téma: Jiří Viktor Daneš (1880 – 1928)

Title: Jiří Viktor Daneš (1880 – 1928)

Autor: Daniel Hanták

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Hnilica, Ph.D.

Praha

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Jiří Viktor Daneš (1880 – 1928)* vypracoval samostatně s použitím odborné literatury a pramenů, uvedených na seznamu, který tvoří přílohu této práce.

V Praze, dne

.....

podpis

Abstrakt

Tato práce je biografií Jiřího Viktora Daneše (1880 – 1928). První kapitola shrnuje zásadní etapy Danešova života (studia, první světová válka, diplomatické působení v Austrálii), Danešovu smrt a jeho odkaz. V druhé kapitole je přiblížena Danešova cestovatelská činnost, s důrazem na velké cesty – na Jávou a do Austrálie s Karlem Dominem (1909 – 1910) a jeho cestu kolem světa (1920 – 1923). Poslední kapitola přibližuje v základních obrysech Danešovu vědeckou práci.

Klíčová slova: Daneš, profesori UK, geografové, cestovatelé, diplomaté, Kladensko, Austrálie, Balkán

Abstract

This study is biography of Jiří Viktor Daneš (1880 – 1928). First chapter summarizes fundamental stages of his life (studies, First World War, diplomatic activity in Australia), his death and legacy. Second chapter is approaching his travelling with emphasis on big travels – to Java and Australia with Karel Domin (1909 – 1910) and his journey around the world (1920 – 1923). Last chapter approaches his scientific work in basic outline.

Key words: Daneš, professors of Charles University, geographers, travellers, diplomats, region of Kladno, Australia, Balkans

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval několika lidem:

- PhDr. Jiřímu Hnilicovi, Ph. D. – za vedení této práce a dobré rady
- PaedDr. Ireně Veverkové – za to, že mě přivedla k osobnosti Jiřího Viktora Daneše
- Pracovníkům všech archivů a knihoven, které jsem během práce navštívil – za ochotnou spolupráci
- Své rodině a přátelům – za morální podporu

Obsah

Úvod.....	3
1. Životopis Jiřího Viktora Daneše	6
1. 1. Rodina	6
1. 2. Mládí a studia	7
1. 3. První světová válka	10
1. 4. Daneš diplomatem	12
1. 5. Smrt.....	16
1. 6. Danešovo nadání	17
1. 7. Danešova osobnost	18
2. Daneš cestovatel.....	20
2. 1. Rané cesty (1. desetiletí 20. století).....	20
2. 2. Cesta dvojím rájem	24
2. 3. Další cesty v letech desátých.....	26
2. 4. Danešova cesta kolem světa.....	27
2. 5. Další cesty v letech dvacátých.....	31
2. 6. Danešova poslední cesta	32
2. 7. Okolnosti cestování	34
3. Daneš vědec	37
3. 1. Danešovy učitelé	37
3. 2. Daneš pedagog a jeho osvětová činnost.....	38
3. 3. Daneš geomorfolog.....	41
3. 4. Daneš antropogeograf.....	44
3. 5. Práce o Balkánu	45
3. 6. Práce o Austrálii	47
Závěr.....	50

Seznam literatury a pramenů	52
Archivní prameny.....	52
Danešovy studie a knihy.....	56
Vzpomínky.....	57
Odborná literatura	58

Obrazová příloha

 Jiří Viktor Daneš (portrét)

 Mapa Danešovy a Dominovy cesty po Jávě a Austrálii

 Mapa Danešovy cesty kolem světa

Úvod

Jiří Viktor Daneš (1880 – 1928) – geograf, pedagog, diplomat. Tyto a mnohé další činnosti během svého života vykonával. Jeho působení v geografii dokonce stálo na počátku tradice československého zeměpisu, jako pedagog pomáhal po skončení prvního světového konfliktu se založením a stabilizováním Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a katedry geografie na Univerzitě Komenského v Bratislavě, v diplomacii se uplatnil jako první československý generální konzul v Austrálii.

Přesto není Daneš široké veřejnosti příliš známý. Proč? Primární důvod je jednoduchý. Jeho předčasná smrt za tragických okolností způsobila, že mu nebylo umožněno vypracovat ucelené syntézy, ke kterým svou prací směřoval. Sekundárním důvodem se zdá být skutečnost, že neexistuje žádná rozsáhlejší práce či alespoň stálá muzejní expozice, která by tuto osobnost přibližovala.

Já jsem se s osobností J. V. Daneše seznámil v prvním ročníku svého vysokoškolského studia. Měl jsem zpracovat seminární práci o významné osobnosti regionu. Obrátil jsem se na Dr. Irenu Veverkovou z kladenského archivu. Ta mě na něj upozornila jako na osobnost, o které není mnoho napsáno, ale která svým působením překročila hranice kladenského regionu i Československa. Shromáždil jsem dostupný materiál a vypracoval o Danešovi seminární práci, která byla v podstatě jenom představením dostupných pramenů, bez jejich podrobnějšího zpracování. Zjistil jsem, jak obsáhlá látka a různorodost problematik se za osobností Jiřího Viktora Daneše skrývají, a proto jsem se rozhodl pro její komplexní zpracování. Výsledkem je tato bakalářská práce.

Cílem této studie je přiblížit postavu Daneše jako takovou v různých aspektech jeho práce i osobního života a také ukázat na osudu jednoho člověka určitou dobu se vším, co k ní patří. Daneš nám totiž svým světoběžnictvím může ukázat většinu světa v první třetině 20. století. Na jeho příkladu se dá studovat situace českého vlastence před, ale i po první světové válce. Dnes musí Češi i Slováci cizincům vysvětlovat, že Československo už nějakou dobu neexistuje, tehdy byly předsudky zase jiné. Tento text se na druhou stranu rozhodně nebude snažit přesvědčovat, že jeho jedinou snahou je upozornit na polozapomenutou postavu.

Hlavním zdrojem informací pro zpracování této práce byl archivní materiál. Jak už bylo řečeno, mnoho sekundární literatury neexistuje. Pokud ano, tak jsou to především brožury vzniklé k příležitosti větších událostí spojených s Danešovou osobností¹. Ty nám ale přinášejí pouze základní přehled.

Jediná oblast Danešovy činnosti, která je zpracována podrobněji, je jeho činnost cestovatelská. Daneš za svůj relativně krátký život procestoval významné části v podstatě všech kontinentů (kromě Jižní Ameriky a Antarktidy), což nemohlo zůstat bez povšimnutí a zajistilo mu to alespoň rozsáhlejší heslo v encyklopedii *Kdo byl kdo - naši cestovatelé a geografové*². A Jiří Martínek se o problematiku Jiřího Viktora Daneše zajímá i nadále, když o něm vypracoval heslo i do svého slovníku *Geografové v českých zemích 1800 - 1945*³ a v současné době o něm zpracovává dizertační práci. Také existuje diplomová práce Barbory Štolfové z Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, která se zabývá konkrétně cestopisy o Balkánu⁴.

Vlastní dobová a archivní pramenná základna už je poněkud rozsáhlejší. Začíná u vzpomínkové publikace *Život a práce prof. dra J. V. Daneše*⁵, pokračuje přes Danešovy vydané studie, články a cestopisy až po rozsáhlý vizuální i textový materiál v pozůstalosti. Ta je bohužel poněkud roztržštěná. Osobní knihovna Jiřího Viktora Daneše byla věnována Geografické knihovně Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, ale většina jejích titulů byla za 2. světové války zničena. Samotná Danešova pozůstalost byla jeho manželkou uložena do Archivu Akademie věd (tehdy v Kaprově ulici), kde se dodnes nachází převážná část tohoto fondu.

Na začátku 90. let 20. století měla v Pavlově u Kladna vzniknout pamětní místnost této osobnosti. Část pozůstalosti (především fotografie, jež při svých cestách Daneš pořídil) sem byla převezena. Tento projekt ale nenabyl dlouhého trvání, poněvadž na prostor této expozice byl uplatněn restituční nárok. Pamětní místnost tedy byla uzavřena a její fond nejdříve převezen do Melicharova

¹ Především založení pamětní místnosti v Pavlově (1990) a výstavy v kladenském Sládečkově vlastivědném muzeu s názvem „Cestování před 100 lety“ založené především na fotografiích z Danešova osobního archivu (viz později).

² MARTÍNKOVI, Jiří a Miloslav. *Kdo byl kdo – naši cestovatelé a geografové*. Praha: Libri, 1998, s. 99 – 106.

³ MARTÍNEK, Jiří. *Geografové v českých zemích 1800 – 1945*. (biografický slovník) Praha: Historický ústav, 2008, 245 s. ISBN 978-80-7286-133-0. str. 71 – 75.

⁴ ŠTOLFOVÁ, Barbora. *Cestopis o Balkáně (v letech 1864 – 1950)*. Brno, 2006. Diplomová práce.

⁵ *Život a práce prof. dra J. V. Daneše*. Praha: Československá společnost zeměpisná, 1928.

vlastivědného muzea v Unhošti a následně do Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně, kde se nachází dodnes. Kromě obsáhlého fotografického materiálu se zde dají dohledat materiály osobnější povahy především z Danešova dětství a mládí (přání matce ke svátku či přepisy dopisů z prvních cest) či poznámky jeho manželky z výprav, které Božena Danešová se svým mužem absolvovala. Právě Sládečkovo muzeum mělo i záměr vybudovat alespoň menší expozici věnovanou Danešovy a dalším cestovatelům z Kladenska, tato myšlenka ovšem nikdy nedošla realizace. V roce 2004 byla alespoň uspořádána výstava *Jiří Viktor Daneš – Cestování před sto lety*⁶. Tato výstava přibližovala tehdejší cestování právě prostřednictvím fotografií z Danešovy pozůstalosti.

Předkládaná práce je členěna do tří kapitol. Pozornost budeme soustředit na Daneše člověka, cestovatele a vědce. V první kapitole si představíme Danešovu osobnost, zásadní etapy jeho osobního života a některé aspekty jeho práce, jež nejsou pro tuto práci natolik stěžejní.

V kapitole o Danešovi cestovateli nám jako základní vodítko poslouží práce Josefa Stěhuleho o Danešových cestách ve sborníku *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Dále pro nás budou důležité zápisy především osobního charakteru – pro Danešovy rané cesty jeho dopisy matce domů, z doby pozdější potom zápisky Danešovy ženy. Další východiskem budou některé články, které Daneš publikoval především v deníku *Venkov*, ale nahlédneme i do jeho nejobsáhlejších cestopisů, to konkrétně *Dvojím rájem* a *Tři roky při Tichém oceáně*. Daneš kromě nich sepsal i menší články, určené především pro *Časopis českých turistů*.

V rámci kapitoly o Danešově vědecké práci se spíše zaměříme na postavení geografie v tehdejší Československu a na Danešovy práce spojené se vznikem první republiky a dalších států vytvořených po první světové válce (a to jak v rovině teoretické, tak praktické). V základních obrysech si ale samozřejmě i nastíníme zásadní témata Daneše vědce. Předtím než se zaměříme na jednotlivé oblasti Danešovy práce, stručně si shrneme jeho život.

⁶ ŽVACHTOVÁ, Pavla a KUCHYŇKA, Zdeněk. *Jiří Viktor Daneš – Cestování před sto lety*. Kladno: Sládečkovo muzeum v Kladně, 2004, 8 s.

1. Životopis Jiřího Viktora Daneše

1. 1. Rodina

Původ rodu Danešů můžeme sledovat do Chýnova, kde se nám první zmínka objevila v roce 1612⁷. Danešův otec Josef Daneš se na radu svého otce, chýnovského řezníka Vojtěcha Daneše, v 18. století rozhodl pro dráhu sládka.

Nejdříve se vyučil u strýce ve Zbenicích, poté praktikoval ve Vídni a Budapešti. Po návratu do Čech již nastoupil jako sládek v Kostelci nad Černými Lesy. Tam s provozem pivovaru pomáhal v oboru nevzdělanému úředníkovi Václavu Levému, jehož švagrová Barbora se později stala Josefovou manželkou. Po sňatku s ní se Josef Daneš osamostatnil.

Již jeho první samostatná práce v Malešově u Kutné Hory se setkala s úspěchem, odtud po šesti letech přešel do pivovaru kladenského. Přestože mu bylo umožněno nájem zaběhnutého areálu prodloužit, rozhodl se tak neučinit a místo toho zakoupil statek v Novém Dvoře v Pavlově. Tam zbořil původní areál a postavil zde v letech 1869 – 70 moderní pivovar.

Tento pivovar se velmi rychle zaběhl a již roku 1871 vyrobil 12 tisíc hektolitrů zlatavého moku, ale poté už se jeho produkce příliš nezvyšovala ani nesnižovala (největší byla v letech 1912/1913, kdy činila 17 434 hektolitrů piva)⁸.

Josef Daneš s manželkou Barborou (přezdívanou v rodině Beta⁹) zplodili 12 potomků, kteří se s výjimkou syna Josefa, jenž v pouhých šesti letech zahynul, dožili dospělosti. V roce 1879 Barbora ve věku 46 let umírá. Daneš se následujícího roku oženil se ženou, na niž byly jeho děti zvyklé – Barbořinou sestrou Johannou Fastrovou. Obě Danešovy ženy pocházely z rodiny pražského měšťana Petra Fastra, který se stal známým především během událostí roku 1848¹⁰. Johanna před sňatkem s Danešem byla učitelkou na učitelských ústavech

⁷ VOTRUBEC, Ctibor. *Pavlov a Jiří Viktor Daneš*. 1. vyd. Pavlov: obec Pavlov, Společnost Československo - Austrálie, 1990, 10 s. str. 6 (článek Danešova rodina).

⁸ Viz odpovídající heslo v: JÁKL, Pavel. *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska 1. díl Střední Čechy*. Praha: Libri, 2004. str. 196 – 199.

⁹ DANEŠ, Zdenko. *Z mládí Jiřího Daneše*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 129.

¹⁰ Petr FASTER (1801 – 1868), měšťan a politik. Byl hostinským u „Zlaté husy“, kde se setkávaly některé skupiny revolucionářů v roce 1848. Sám FASTER se stal postupně jedním z významnějších představitelů událostí tohoto roku v Praze, když byl zvolen místopředsedou Svatováclavského výboru. Zapojil se i do vyjednávání ve Vídni, kde se prokázal nedostatek jeho politických

v Chrudimi a Praze a až do své smrti v roce 1908 byla předsedkyní Ústředního spolku českých žen a Ženského klubu v Praze¹¹.

1. 2. Mládí a studia

V dalším roce, přesněji 23. 8. 1880, se jim narodil syn Jiří, plným jménem Jiří Viktor Pavel Daneš¹². Již o dvě léta později Danešův otec Josef umřel. Správou rodinného pivovaru byl pověřen Viktor, tehdy pouze 25letý nezkušený mladík, takže s provozem podniku mu pomáhal jeho švagr JUDr. Pavel Wellner.

Viktor byl poté sládkem v Novém Dvoře až do odprodání statku rodinou v roce 1918, ovšem majitelem se v roce 1903 stal další z bratrů Josef. Ten byl kromě toho členem správní rady a generálního ředitelství banky Slavia¹³. Sám Jiří Viktor se nikdy na provozu rodinného podniku zásadně nepodílel, majetkový podíl ovšem v pivovaru měl, což mu pomáhalo – jak uvidíme dále – ve financování jeho cest.

Údajně (podle vzpomínek svých nejbližších¹⁴) již jako dítě projevoval vysokou inteligenci. Ještě jako nemluvící dítě ho měla sestra naučit ukazovat na mapě přes třicet měst. Již v pěti letech se naučil číst a oblíbil si Jula Verna. Po překonání těžkého zápalu plic nemohl nastoupit do obecné školy, místo toho za ním třikrát týdně dojížděl na doučování tamější učitel Kovanda.

V roce 1890 se Jiří s matkou přestěhoval do Prahy, konkrétně Křemencovy ulice 6, kde v blízkosti svého bydliště nastoupil do reálného gymnázia. V tomto bytě zůstává i po smrti své matky, po svatbě se však mladí novomanželé stěhují do Podskalské 8¹⁵. Tam žije, pokud pobývá v Praze, až do své smrti.

Stejně jako na úrovni v obecné škole¹⁶ i na gymnáziu prospíval velmi dobře. Jediné, co mu činilo problémy, byly předměty jako kreslení, krasopis a

zkušeností. (Založeno na: ŠTAIF, Jiří. *Revoluční léta 1848 – 49 a České země*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1990.)

¹¹ DANEŠ, Zdenko. *Z mládí Jiřího Daneše*. str. 129.

¹² *Archiv Akademie věd České republiky*, fond J. V. Daneš, inventární číslo Ia – osobní doklady, *Křestní list*, foliant 1.

¹³ *Sládečkovovo vlastivědné muzeum v Kladně*, fond J. V. Daneš, inventární číslo T4873/21 či PEČA, V. *Osobnosti. Univerzitní profesor Dr Jiří Daneš*. Strojopis, str. 1.

¹⁴ DANEŠ, Zdenko. *Z mládí Jiřího Daneše*. Praha, 1928. str. 129.

¹⁵ TAMTÉŽ, str. 130.

¹⁶ *Archiv Akademie věd České republiky*, fond J. V. Daneš, inventární číslo Ia – školní doklady, *Vysvědčení z obecné školy*, folianty 1 a 2.

tělocvik, ze kterých se objevují i trojky či čtyřky¹⁷, kromě školy se ale zajímá i o mimoškolní aktivity, především kopanou¹⁸. Mimochodem, tento středoškolský fotbalový klub se stal základem pražské Slavie, když při prvním turnaji v březnu 1896 tým reprezentovali i mnozí z řad studentstva gymnázia v Křemencově ulici¹⁹.

U maturity prospěl s vyznamenáním²⁰. Následně nastoupil na Filozofickou fakultu Univerzity Karlo-Ferdinandovy, obor dějiny. Už dříve projevoval velký zájem o historickou literaturu (již v té době vlastnil obsáhlou knihovnu), který mohl souviset i s bývalým povoláním jeho matky²¹. Zeměpis měl tehdy pouze jako druhý předmět, ale již od letního semestru 1899 začal pracovat v univerzitním geografickém ústavu tehdy pod vedením profesora Jana Palackého, syna Františka Palackého (podrobněji o vlivu Palackého a dalších osobností na Daneše vědce v příslušné kapitole). Zde vypracoval referáty z různých oborů všeobecné i regionální geografie, ale brzy se začíná specializovat na antropogeografii²². Během studia se také podílel na redakci některých tematických hesel *Ottova slovníku naučného*, na kterém pracoval od písmena M a zpracovával v něm témata týkající se Ameriky, Oceánie a Balkánu²³. Hesla jím vypracovaná signoval zkratkou *dš*.

V těchto letech vzniká i společnost tzv. Úterníků, jejímž členem Daneš byl až do své smrti. Do této společnosti docházely největší osobnosti doby. Každé úterý si předčítali úryvky ze svých prací a následně se o předložených tématech bavili. Daneš byl dlouhá léta předsedou tohoto spolku.

Kromě této mimoškolní činnosti byl i pravidelným návštěvníkem přednášek Klubu českých turistů a členem Historického klubu, kam docházeli takové osobnosti českého dějepisu jako Goll, Pekař, Šusta a další. Postupem času se také stal jeho předsedou²⁴.

¹⁷ *Archiv Akademie věd České republiky*, fond *J. V. Daneš*, inventární číslo *Ia – školní doklady*, *Gymnazijní vysvědčení*, folianty 4 - 19.

¹⁸ DANEŠ, Zdenko. *Z mládí Jiřího Daneše*. Praha, 1928. str. 130.

¹⁹ HOUŠKA, Vítězslav a PROCHÁZKA, Pavel. *Věčná Slavia*. Praha: Olympia, 2010, 248 s. Třetí, doplněné vydání. str. 7.

²⁰ *Archiv Akademie věd České republiky*, fond *J. V. Daneš*, inventární číslo *Ia – školní doklady*, *Maturitní vysvědčení*, foliant 20.

²¹ NIKOLAU, Stanislav. *Danešovo mládí a studentská léta. Spíš hrst vzpomínek než biografie*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 130.

²² *Archiv Akademie věd České republiky*, fond *J. V. Daneš*, inventární číslo *Ib1 – Autobiografie*.

²³ NIKOLAU, Stanislav. *Danešovo mládí a studentská léta*. Praha, 1928. str. 135.

²⁴ TAMTĚŽ, str. 134.

30. září 1902 promoval na doktora filozofie za práci *Hustota obyvatelstva v Hercegovině*, pro niž materiál nasbíral při svých balkánských cestách v létě 1901. O oblast Bosny a Hercegoviny se ve větší míře zajímal od své první cesty do oblasti s Klubem českých turistů v květnu roku 1899.

V roce 1903 se přidal jako dobrovolník na vlastní náklady v rámci povinné vojenské služby k c. a k. 8. vozatajské divizi v Praze²⁵. Zálibu ve vojenské službě nenašel, ale později ocenil některé dovednosti (hlavně při návštěvách Austrálie), které takto získal (především jízdu na koni)²⁶. Při působení v armádě úspěšně vykonal důstojnické zkoušky²⁷.

V zimním semestru 1903/04 se stal řádným posluchačem berlínské univerzity. Seznámil se zde s činností Richthofenovy školy, především prostřednictvím profesorů Grolla a Pencka, ale účastnil se i praktických cvičení v oceánografii či antropologických přednášek²⁸. Přestože byl stále studentem, byl již považován i za dostatečného odborníka, aby mohl proslovit přednášky z některých oblastí geomorfologie²⁹.

Během studií pořádal mnohé cesty. V této souvislosti je důležité říct, že navštěvuje pravidelně mezinárodní geografické konference, kde se potká s dvěma osobnostmi zásadními pro vlastní vědecký růst. Především bělehradským profesorem Jovanem Cvijičem (podrobněji později), ale i americkým geomorfologem Williamem Morrisem Davisem³⁰.

Roku 1904 obhájl Daneš habilitační práci *Úvodí dolní Neretvy*. 30. 6. 1906 byl jmenován docentem. Po úmrtí matky 16. 4. 1908 se chtěl seznámit s poměry na středních školách, proto nastoupil na obchodní akademii v Resslově ulici, kde vyučoval jeden rok. O jeho působení zde mnoho nevíme, ale zásadní pro něj tato práce byla v osobní rovině, protože zde poznal svou budoucí manželku Boženu. Ta byla dcerou Dr. Josefa Hanuše, tamějšího učitele a později

²⁵ DANEŠ, Zdenko. *Z mládí Jiřího Daneše*. Praha, 1928. str. 130.

²⁶ VOTRUBEC. *Pavlov a Jiří Viktor Daneš*. Pavlov, 1990. str. 6 (článek Danešova rodina).

²⁷ DANEŠ, Zdenko. *Z mládí Jiřího Daneše*. Praha, 1928. str. 131.

²⁸ *Archiv Akademie věd České republiky, Autobiografie*.

²⁹ *Sládečkovovo vlastivědné muzeum v Kladně, fond J. V. Daneš, inventární číslo T4873/20, DANEŠ, Zdeněk. Příliš krátký život (Vzpomínka k 50. výročí smrti univ. prof. Dr. J. V. Daneše)*. Strojopis. str. 2.

³⁰ William Morris Davis (1850 – 1934), americký geograf, geolog a meteorolog. Bývá nazýván „otcem americké geografie“. Jeho nejvýznamnějším počinem je teorie postupného přeměňování georeliéfu. Vyděluje tři druhy georeliéfu: prativary, konsekventní (následné) tvary a konečné tvary. V tomto pořadí dochází k jejich přecházení.

přednášejícího na filozofické fakultě UK, ale i rektora bratislavské univerzity v letech 1922 – 23. Svatba se konala v roce 1914.

1. 3. První světová válka³¹

V roce 1917 byl Daneš (doprovázen svou manželkou) pověřen průzkumem bosenských jeskyní. V denním tisku³² se po Danešově smrti objevuje domněnka, že toto povolání do Srbska mohlo být způsobeno nedůvěrou vídeňské vlády v Danešovu osobu kvůli jeho osobním vztahům se Srbskem, především profesorem Cvijičem. Objevuje se i možnost jeho udání pro některé nevhodné výroky o Rakousku – Uhersku za katedrou³³. O zostřené pozornosti ze strany centrálních orgánů může svědčit i fakt, že jeho kniha *Balkán po válce 1913* byla stažena z prodeje a zakázána.

To, že tyto teorie by se mohly zakládat na pravdě, dokládá i skutečnost, že se vyskytují také v oficiálních materiálech po válce vzniklého Československa. Konkrétně jde o jednání na Ministerstvu školství a kultury o zpětném uznání Daneše jako řádného profesora. V záznamech o tomto jednání se píše³⁴: „Započtení toto plně zasluhuje, neboť již v červenci r. 1915 byl navržen za řádného profesora a v listopadu 1917 byl tento návrh opětován. Rakouská vláda tomuto návrhu nedala místa proto, že považovala Dra Daneše za politicky nespolehlivého, zaslívajíc mu, že byl členem spolku starajícího se dle stanov o umístování srbských synků u českých dělníků. Daneš jest vzorným akademickým učitelem, který vyvíjí bohatou činnost vědeckou, uznanou i v dálné cizině.“

Ať už tedy Daneš byl či nebyl povolán do této oblasti jen proto, aby byl pod dozorem rakouských orgánů, jeho oficiálním cílem bylo prozkoumání organických nánosů v bosenských jeskyních. Byla v nich hledána náhrada za nedostatek dusíkatých hnojiv, jenž byl způsoben válečnou blokadou. Konkrétně se

³¹ Následující podkapitola (pokud není uvedeno jinak) se zakládá na: NÁPRSTEK, V. *Daneš za světové války v Bosně*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 137 - 142.

³² KOLÁČEK, František. *Jiří V. Daneš*, Lidové noviny, 14. 4. 1928. Uloženo v *Národní archiv*, fond VA I – Ministerstvo zahraničních věcí – výstřižkový archiv, Praha – výstřižkový archiv I, karton 3058.

³³ JEDLIČKA, Viktor. *Za zemřelým profesorem Danešem. (Vzpomínka žákovská.)*, *České Slovo*, 18. 4. 1928. Uloženo v *Národní archiv*, fond VA I – Ministerstvo zahraničních věcí – výstřižkový archiv, Praha – výstřižkový archiv I, karton 3058.

³⁴ *Národní archiv*, fond MŠK – Ministerstvo školství a kultury, Praha - osobní, karton 23. Č. 52.539-1924, datum 23. 4. 1924, č. 163.679/24, předmět: Praha – Karlova universita – fakulta přírodovědecká – řádný profesor Dr Jiří Daneš – započtení let mimořádné profesury.

pohyboval na hranici Bosny a Hercegoviny v oblastech Ivan Planina, Bjelašnica a Treskavica. Větší význam ale tato činnost než pro rakouské zásobování měla pro vědu jako takovou (i Danešovým přičiněním).

Co bylo ale možná důležitější než samotná Danešova práce, bylo Danešovo postavení v Sarajevu. Srbské události konce války jej zastihly v Podromanje, ale 3. listopadu 1917 se manželé společně s Václavem Melmukou přesunuli do centra dění³⁵. Daneš dobře znal prostředí města (měl zde dva bratrance a sestřenice, jejichž prostřednictvím byl seznámen s místními³⁶) a okamžitě se stal organizátorem společenského života tamější české společnosti. Scházeli se každý čtvrtek v tzv. důstojnickém domě. Přitom (či právě proto) si Daneš dobře uvědomoval složitost situace.

To už přicházel rok 1918 a vše vyvrcholilo v říjnu. Sarajevo se rychle zbavilo německých barev, nastaly nepokoje a rabování. Čeští důstojníci a Daneš se zúčastnili schůzky u poslance Sunariće, která měla vést k rozhodnutí o řešení situace. Všichni zúčastnění ale nabyli dojmu, že je potřeba vzít věci do vlastních rukou.

První noci ještě konali tyto služby sami, posléze ovšem zaktivizovali české vojáky a v Danešem obývaném domě ustanovili dobrovolnou českou legii, která čítala celkem asi 100 lidí. Daneš byl zvolen předsedou. Členové uskupení získali několik kamionů s českými řidiči. Do každého nasedl jeden důstojník a vojáci ozbrojení puškami s bajonety, do zadní části vozu byl umístěn kulomet. Takto obsazené vozy hlídkovaly ve městě. Hlídkám se povedlo zklidnit situaci.

Po zkonstituování Národního výboru se legie etablovala jako jediná jeho spolehlivá výkonná moc. Její účinek byl tak velký pravděpodobně i proto, že na rozdíl od ostatních se čeští vojáci pohybovali po městě v nových uniformách. S tím se také začala pevně ustanovovat organizace legie, na což stále Daneš dohlížel.

6. listopadu 1918 už byl v Sarajevu, až na některé periferní části, klid. V té době bylo zmobilizováno asi 2000 českých vojáků. Chvíli nato dorazila do města srbská armáda, která postupně přebírala správu města, strážní a pořádková služba

³⁵ MELMUKA, Václav. *Profesor J. V. Daneš a převrat v Sarajevu. (Vzpomínka.)*, Národní politika, 24. 4. 1928. *Národní archiv, fond VA I – Ministerstvo zahraničních věcí – výstřižkový archiv, Praha – výstřižkový archiv I*, karton 3058.

³⁶ DANES, Zdeněk. *Příliš krátký život (Vzpomínka k 50. výročí smrti univ. prof. Dr. J. V. Daneše)*. str. 3.

stále ale zůstávala na legii. Cena zachráněných skladišť byla vyčíslena na více než 70 milionů korun. Tak velký dopad měl rychlý zákrok českých jednotek.

Brzy však v legii vypukly spory mezi českými vojáky, které měly být způsobeny „negativními živly“. Daneš se v tuto chvíli začal více pohybovat mezi svými podřízenými, pronášel k nim proslovy. Relativně dokázal zklidnit situaci. 16. listopadu byl na rozloučenou uspořádán srbským vojskem slavnostní banquet. Pro Daneše nedopadl nejlépe: Zaprvé kvůli chřipce, zadruhé kvůli slovní potyčce s jedním z českých důstojníků. Přestože měl Daneš jako symbol díky dostat čestný kord, radši údajně pro svou nemoc banquet opustil.

Poté byl Daneš po tři dny pohřešován, během nich bylo 18. listopadu město plně předáno do rukou srbské armádě. Objevovaly se dokonce zvěsti o jeho únosu. Údajně si chtěl jenom na chvíli zchladit hlavu procházkou (tehdy začalo v Sarajevu sněžit a Daneš měl na sobě pouze tenký kabát) a pak už si nic nepamatoval. Nejspíš vyšel z města k hoře Trebavić a zapadl do starých zákopů. Třetího dne se vzpamatoval, vypletl se ven a nakonec ho dvě náhodné kolemjdoucí dostaly zpět do města. Po několika dnech se zotavil.

Po návratu do nově vzniklé republiky začíná Daneš okamžitě znovu přednášet, kromě toho se také zúčastní odborných studijních expedic do méně prozkoumaných oblastí Československa.

1. 4. Daneš diplomatem

22. dubna 1920 je Daneš jmenován ministrem zahraničí Edvardem Benešem generálním konzulem II. třídy pro Austrálii, kteroužto činnost má vykonávat do 31. prosince 1922. Měli bychom si uvědomit, že povolání právě Daneše do Austrálie bylo naprosto logickou volbou. Málokdo byl v tehdejší Československu natolik seznámen s tamějším prostředím jako on. Jako úkol je mu zadáno samotné zřízení generálního konzulátu a poté samozřejmě navázání vztahů s australskými představiteli³⁷.

Z dopisu Ministerstva věcí zahraničních se také dozvídáme platové podmínky nového generálního konzula, které vypadají následovně: služné 11208 korun, místní přídavek 4000 korun a zahraniční přídavek 39000 ročně, vše

³⁷ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo Ia – osobní doklady, dopis Ministerstva věcí zahraničních, Praha z 22. 4. 1922, foliant 27.*

přepočítané do liber. To by se na první pohled nemuselo zdát jako špatný výdělek, ovšem z dopisu japonského velvyslance Mojžiška z roku 1924 plyne něco jiného: „*Snad se mně to podaří letos, zvláště neupraví-li mně ministerstvo plat, který mně 1. lednem sřízlo na 300 yenu, se kterými při nynější nebyvalé drahotě v Tokiu, neustálém klesání yenu stěží vystačím, abych si zaplatil byt a stravu. Často uvažuji o tom, zda by nebylo lepší přestoupiti do služeb soukromých. Dostanu-li se letos domů, uvidím, co se dá dělat. Chytil v Pekingu má asi takový plat, jako když si jeho boy v hotelu spočítá všechna zpropitné za měsíc. Jsem velmi zvědav, kolik takovým šetřením získá prestýž naši zahraniční služby*“³⁸.

Samotný úřad generálního konzulátu byl zřízen již 30. srpna roku 1920. Sídli na Bayswater Road 40, jeho kanceláře se později v roce 1924 přesunuly do centra města³⁹. Byt konzula byl na stejné adrese.

Konzulát byl malý. Kromě generálního konzula zde pracovali 2 úředníci, zřízenec a od září 1922 také jeden písař. V Austrálii v té době, ale ani nebylo mnoho Čechoslováků: Oficiální materiály uvádí číslo 74, přičemž je dále upřesněno, že jsou to především obchodníci a řemeslníci, kteří sídlili ve větších městech kontinentu⁴⁰. Tito se v té době ani nesdružovali do žádných krajanských spolků.

Samotný konzulát měl negativní finanční bilanci (např. za rok 1922 tato ztráta činila skoro 5 tisíc liber), ale jeho hospodářský význam ji nejen vyrovnával, ale ještě přinášel československému státu dostatečný zisk⁴¹. Situaci československého dovozu ze začátku usnadňoval tehdy ještě platný zákaz dovozu zboží ze zemí ve světovém konfliktu poražených, ale na druhou stranu německá strana měla v Austrálii staré kontakty, kterých dokázala proti novým státům využít. Navíc již roku 1922 byl tento zákaz zrušen.

Pro dosažení lepších obchodních vztahů tedy ministerstvo po tehdejším generálním konzulovi požadovalo návrh zřízení dalších konzulátů. Daneš si myslel, že sydneyjský konzulát je nejdůležitější v celém australsko-asijském prostoru, ale bylo jím doporučeno otevření konzulátů v hlavních městech všech

³⁸ Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo 2b – osobní korespondence, dopis japonského velvyslance Mojžiška, Tokio z 13. 3. 1924.

³⁹ Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR, fond Presidium, sekce Diplomatický sbor. Č. j. 3495/pres. 1920.

⁴⁰ TAMTÉŽ. Sekce 1918 – 39. Konzuláty. Sindsvall – Sydney. K č. j. 133.233/23-V/insp. Přehled činnosti za rok 1922.

⁴¹ TAMTÉŽ. Konzuláty. Sydney. Č. j. 1754.21.adm. Sydney, 6. 10. 1921. Hospodářský význam gen. konzulátu.

států australské federace (v queenslandském Brisbane byl zřízen již v roce 1921), s výjimkou Tasmánie, která byla tehdy velmi těsně vázána na Melbourne⁴². Daneš především upozorňuje na důležitost zřízení konzulátu na Novém Zélandu, kam jeho vliv příliš nesahá.

Kromě toho musel také Daneš pro ministerstvo zpracovat zprávy o politické situaci v Austrálii, ale o nich se zmíníme až společně s Danešovými vědeckými pracemi o nejmenším kontinentě, protože jejich obsah z hlediska vědy a politiky se často střetává.

Daneš se po ukončení své služby chystal vykonat plánovanou cestu kolem světa (podrobněji v příslušné kapitole). Proto již brzy začal vybírat svého nástupce. Danešem byl vybrán úspěšný sydneyjský obchodník s drahokamy Václav (W. G.) Jíra. Ten se ještě před zahájením činnosti konzulátu snažil o navázání obchodních kontaktů mezi australskou a československou vládou a chtěl i sám přispět na plat tamějšího českého zástupce⁴³. K jeho nástupu nedošlo, protože v srpnu 1922 zemřel⁴⁴. Po Danešovi nastoupil vicekonzul Emanuel Hajný.

Daneš kvůli své již naplánované cestě žádal Ministerstvo zahraničních věcí o rychlé ukončení své služby (čímž mu bylo vyhověno 8. 1. 1923). Kromě samotné připravené výpravy byl pozván na zasedání Australské asociace pro pokrok vědy na Novém Zélandě v prvních dvou měsících roku.

Přestože oficiální poměr s ministerstvem chtěl ukončit, již v dubnu 1922 (kdy žádá o co nejrychlejší ukončení svých závazků v Sydney) předpokládal, „že tato studijní cesta přinese i československým obchodním stykům i vědeckému poznání politicky i hospodářsky důležitých otázek užitek, dovoluji si snažně žádati, aby ministerstvo věcí zahraničních umožnilo mi jí poskytnutím přiměřené podpory hmotné i vyzbrojilo mne též speciálním průvodním listem, kterým mne pověří pracovati ve směrech právě uvedených a doporučí mne přízni úřadů v oblastech jmenovaných.

*Zavazuji se v tom případě podati ministerstvu podrobný referát o výsledcích této cesty a řídit se pokyny, které mi budou dány*⁴⁵.“

⁴² Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR, fond Presidium, sekce 1918 - 39. Konzuláty. Sydney. Č. j. 1527/22/adm. Sydney, 28. 7. 1922.

⁴³ TAMTÉŽ. Konzuláty. Sydney. Č. j. 32.942/19. 30. 9. 1919. Povznesení obchodu ČsR v Australii a ustanovení zástupce ČsR v Sydney.

⁴⁴ TAMTÉŽ. Č. j. 1696/22/adm. Sydney, 25. 8. 1922.

⁴⁵ TAMTÉŽ. Fond Osobní spisy. Danešův dopis z 21. dubna 1922 v Sydney adresovaný Presidiu ministerstva zahraničních věcí československé republiky.

Své zážitky ze státní služby přinesl Daneš v sérii článků *Ze svých zkušeností v konsulární službě československé*⁴⁶ pro deník *Venkov*. Mluví zde o každodenní agendě, ale hodnotí i vztahy bývalé monarchie s Austrálií (byly podle něj nedostatečné a i na konzulátech se to projevovalo jejich nemoderností). Nezapírá, že by tehdejší diplomatická reprezentace neměla problémy (vydává na ně podle něj málo peněz, o čemž může svědčit i dříve citovaný Mojžíškův dopis). Nabádá k tomu, aby australskému konzulátu byla věnována pozornost a aby sem byli posíláni lidé znalí tamějších poměrů, ne pouzí úředníci.

Upozorňuje, že zvláště v době poválečné je potřeba nejen pracovat na mezinárodních vztazích, ale v případě nových státních celků (tedy i Československa) zasvěcovat ostatní do problematiky těchto zemí (což Daneš sám činil, jak se později dozvíme), protože předválečný oficiální směr na tyto kraje zapomínal a tedy informace o nich se před válkou do celého západního světa tolik nedostávaly.

Daneš popisuje též vztah Austrálie k Československu a to jak na rovině osobní (bezproblémové přijetí na rozdíl např. od Maďarů či Němců), tak obchodní (zde první republiky pomáhal fakt, že byla považována za vítězný národ, takže překážky, především celní, byly rychle odstraněny). Co se týče českých obchodních artiklů, Daneš hodnotil, že některé jsou brány jako čistě české (sklo/křišťál), ale mnohé jsou brány jako rakouské (ohýbaný nábytek). Rozhodně je zajímavý poznatek, že čeští obchodníci (či zástupci firem) do Austrálie psali německy, přestože u německých obchodníků již před válkou bylo ve zvyku udržovat veškerou komunikaci v angličtině. Daneš o tom píše, že to stěžovalo práci v přesvědčování, že Československo skutečně nic s Německem společného nemá.

Danešovo působení ve funkci generálního konzula nebylo úplně bez problémů. V archivu Ministerstva zahraničních věcí můžeme naleznout informace o jednom menším incidentu.

Je jím fakt, že od června do prosince 1922 poskytl jistému K. B. Dietschovi na pouhý příslib toho, že je československým občanem, z pokladny

⁴⁶ DANEŠ, Jiří Viktor. *Ze svých zkušeností v konsulární službě československé. I – VI*. *Venkov*, 12/1922 – 1/1923. Uloženo v *Národní archiv*, fond *VA I – Ministerstvo zahraničních věcí – výstřižkový archiv*, *Praha – výstřižkový archiv I*, karton 3058.

konzulátu státní podporu⁴⁷. Dietsch měl slíbit navrácení peněz po desekvestraci majetku v Austrálii, ale ta mu byla tamějšími úřady odmítnuta, protože v té době již byl německým občanem. Škodu měl nahradit Daneš, jenže celou záležitost ministerstvo řešilo až po Danešově smrti v roce 1929. Danešova pozůstalost činila pouhých 65 tisíc korun (k důvodům se dostaneme později) a navíc ministerstvo nechtělo poškodit jeho jméno, takže celý dluh byl pozůstalým odpuštěn⁴⁸.

Po ukončení své diplomatické mise a po absolvování následné cesty po Tichém oceánu se Daneš do Čech vrátil v létě roku 1923. Následně pobýval doma v Československu s menšími cestami do okolních zemí, začal se věnovat především pedagogické činnosti. V akademickém roce 1925/26 vykonával funkci děkana Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Když v této funkci skončil, začal se chystat na svůj přednáškový cyklus po univerzitách a krajanských spolcích ve Spojených státech amerických, kam odplul v říjnu roku 1927.

1. 5. Smrt

Po skončení svého přednáškového turné po amerických univerzitách v Los Angeles se neplánovaně Daneš chtěl podívat k filmovým studiím společnosti Metro-Goldwin Mayer. Stalo se tak 10. dubna 1928. Zavolal zdejšímu generálnímu konzulovi Třískovi, který doprovodem Danešových pověřil zdejšího krajana Louise G. Vlčka. Jeho vozem se vydali do Culver City. Po cestě požádal Daneš o zastavení vozu, aby si mohl pořídit kvalitní fotografii ropných vrtů na tzv. „Baldwin Hills“. Manželka mu ještě radila, aby s pořízením fotografií počkal až na zpáteční cestu, protože v tu chvíli byl kolem mlžný opar⁴⁹. Daneš neposlechl.

„Když Dr. Daneš dosáhl asi střed ulice, zpozorován byl z východní strany značnou rychlostí se (blížící) automobil pí. Minnie Goldbergové s Los Angeles,

⁴⁷ Jak se dozvídáme, toto rozhodně nebyl výjimečný případ, protože často se na nic jiného než příslib dát nedalo: „S druhé strany bylo nutno vzít ohled na to, že mnoho krajanů národně uvědomělých z Rakouska-Uherska uteklo před vojenskou službou. Od těch ovšem nedalo se čekat, že by měli dokumenty v pořádku, proto bylo se nám v některých případech spolehnouti jen na znalost mateřského jazyka a na svědectví jiných krajanů, že žadatel již i před válkou za krajana se vydával.“ (Venkov, 19. 12. 1922. DANEŠ, Jirí Viktor. *Ze svých zkušeností v konzulární službě československé. III.*)

⁴⁸ Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR, fond *Osobní spisy*. Vložka k čj. 19.318/I/2 ai 1929.

⁴⁹ NÁPRSTEK, V. *Danešova smrt*. Venkov, 1. 6. 1928. Uloženo v *Národní archiv*, fond VA I – *Ministerstvo zahraničních věcí – výstřížkový archiv*, Praha – *výstřížkový archiv I*, karton 3058.

*který bez jakéhokoliv výstražného signálu, zachytil předními koly Dr. Daneše, povalil téhož k zemi a smýkal jeho tělem v distanci 65 stop do konečného zastavení*⁵⁰. “ Nezkušená řidička (v té době pouze s prozatímní řidičskou licenci) byla doprovázena manželem (sama by s tímto druhem řidičského průkazu ani řídit vozidlo nemohla). Řidička Daneše viděla, ale ve zmatení ani netroubila, ani nebrzdila. Srážka se odehrála asi ve 30 mílích za hodinu (přibližně 50 kilometrech za hodinu). Daneš si stačil přijíždějícího vozu všimnout a vskočit na jeho kapotu. Řidička ale nezačala zpomalovat, naopak ještě zrychlila a dostala Daneše pod kola svého vozu. Takto ho drtila pod koly asi 20 metrů.

Tato nehoda se odehrála kolem druhé hodiny odpolední, z místa havárie byl při vědomí převezen do nemocnice v Culver City, kde 11. dubna 1928 zemřel asi v pět hodin ráno. Příčinou smrti bylo rozdrčení hrudníku⁵¹, ale měl mnohá další zranění jako „*dislocation of the right femur*“ (vykloubenou stehenní kost) či „*several broken ribs on each side*“ (několik zlomených žeber na obou stranách)⁵². Jeho žena následně odvezla popel do Československa a Daneš byl pochován na hřbitově u strašnického krematoria.

1. 6. Danešovo nadání

Po Danešově smrti se jeho přátelé z klubu Úterníků rozhodli na jeho počest založit nadaci. Tato nadace měla nést Danešovo jméno a pokračovat v díle (především pedagogickém), které vedl ještě za svého života.

Proto se 29. dubna roku 1928 objevil v novinách tento text: „*Přátelům a známým prof. dra J. V. Daneše. Tragická smrt profesora Daneše na cestě po Americe, kde jako reprezentant zeměpisné vědy československé přednášel na univerzitách a v českých organizacích o naší republice, vzrušila nás hluboce. Toužíce uctítí trvale památku zesnulého, obracíme se k jeho četným přátelům a známým o příspěvek k Danešovu nadání, jemuž základ byl dán již prvními dary.*

Nadání toto jest určeno pro podporu zeměpisného studia naší vlasti a jiných slovanských zemí, aby se tak pokračovalo v Danešově životním díle, tak tragicky a předčasně přetrženém.

⁵⁰ Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo Ia – osobní doklady, dopis Velvyslanectví československé republiky, Washington, D. C. z 28. 4. 1928, foliant 77.

⁵¹ TAMTÉŽ. Ověřený překlad pitevní zprávy (MuDr. Frank R. Webb), foliant 78.

⁵² TAMTÉŽ. Dopis z 23. 4. 1928 Josefu Třískovi z Community Hospital v Culver City, foliant 77.

*Příspěvky pro Danešovo nadání přijímá Městská spořitelna pražská. Podepsáni: Prof. K. Domin, min. dr. M. Hodža, dr. K. Krofta, MUDr. V. Náprstek, prof. dr. L. Niederle, prof. dr. St. Nikolau, posl. A. Prokůpek, dr. C. Purkyně, gener. K. Rausch, min. prof. dr. O. Srdínko, prof. dr. J. Zubatý*⁵³. “

Samotný Úterek přispěl do základu fondu asi 10000 korun a o celkovém zájmu a rostoucím obnosu psaly všechny tehdejší důležitější deníky. V září téhož roku bylo na kontě přes 65000 korun, ale cílem bylo dosáhnout mety sta tisíc, aby byl obnos odpovídající Danešovým schopnostem a odkazu.

O vědeckém přínosu Jiřího Viktora Daneše si řekneme více v kapitole zabývající se jeho vědeckou prací, zde nám šlo spíše o důkaz toho, že smrt Jiřího Viktora Daneše opravdu zasáhla tehdejší (nejen) vědeckou společnost.

1. 7. Danešova osobnost

Pokud vycházíme ze vzpomínek kolegů (např. dra. Stanislava Nikolaua⁵⁴), můžeme říct, že Daneš byl člověk ve společenském životě činný. Kromě spolku Úterek a navštěvování přednášek a programu Klubu českých turistů či Historického klubu působil v mnoha dalších spolkových organizacích. Údajně vedl s mnohými i bohatou korespondenci, z té se ale bohužel mnoho nedochovalo⁵⁵.

Hlavním jeho zájmem, co se týče spolkové činnosti, rozhodně byla Česká společnost zeměvědná, respektive pozdější Československá společnost zeměpisná, které byl od roku 1926 předsedou. Kromě toho se pohyboval v mnohých učitelských spolcích a samozřejmě vědeckých společnostech⁵⁶. O českou vnitřní

⁵³ Citováno podle: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 226.

⁵⁴ NIKOLAU, Stanislav. *Danešovo mládí a studentská léta*. Praha, 1928. str. 131 – 137. Stanislav Nikolau (1878 – 1950), český geograf. Vystudoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlo-Ferdinandovy obor zeměpis – dějepis. Stal se známým především díky učebnicím zeměpisu pro střední školy. V letech 1920 – 31 a 1939 – 45 byl předsedou České společnosti zeměpisné. V letech 1932 – 34 stál v čele organizace Vlajka. Po osvobození byl obviněn z kolaborace a uvězněn. Krátce po propuštění zemřel. (Založeno na: MARTÍNKOVI. *Kdo byl kdo – naši cestovatelé a geografové*. str. 313.)

⁵⁵ Archiv Akademie věd České republiky, který má ve svých fondech většinu pozůstalosti Danešovy, má k dispozici na první pohled obsáhlou sbírku Danešovy korespondence. Ta ovšem obsahuje pouze velmi malé množství dopisů skutečně osobní povahy. Těch několik, které osobní jsou, jsou v této práci citovány.

⁵⁶ NIKOLAU, Stanislav. *Danešova spolková a organizační činnost*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 188 – 191.

politiku se tolik nezajímal, ale o to více ho trápily vztahy mezi Československem a Balkánem, o čemž svědčí i jeho předsednictví Jihoslovanské komise⁵⁷.

Daneš neměl problém domluvit se se zahraničními kolegy, plyně kromě češtiny ovládal angličtinu, srbochorvatštinu, němčinu, francouzštinu, italštinu a španělštinu. Ve většině těchto jazyků i publikoval.

S. Nikolau dále o Danešovi říká, že ačkoliv neměl nějaký zvlášť dobrý módní vkus, stále se snažil držet krok s dobou a především ve vyšší společnosti si vždy dokázal zachovat dekorum.

Stálo by také za to zmínit, že Daneš byl člověk čistě racionální a vědecký, který nevěřil v Boha či minimálně neuznával organizaci církve. Víme, že samozřejmě tradičně pokřtěn byl, to konkrétně katolickou církví⁵⁸, ale z této bez přestupu k církvi jiné vystoupil 17. ledna 1919 a zůstal bez vyznání⁵⁹.

Celkově se dá hodnotit Danešova osoba jako klidná a nekonfliktní, vždyť ani ve spisech pražského policejního ředitelství není obsáhlého materiálu. Jediný přestupek, který se zde objevuje, je ten, kdy měl 24. března 1919 jet Ovineckou ulicí v pražské Bubenči automobilem bez značky (o které tvrdil, že ji ztratil), ale při silniční kontrole se nemohl prokázat ani jízdní legitimací. Další jeho záznamy se týkají čistě cestovních povolení⁶⁰.

V Danešově osobním životě hrála významnou roli jeho manželka Božena, narozená 8. května 1893, která mu byla oporou v jeho cestování i ve vědecké práci. Přežila ho o mnoho let (zemřela 19. dubna 1977). Neměly společného potomka. Na Daneše navázala svou vlastní prací, věnovala se především inventarizaci lidové architektury v Čechách a na Moravě pod hlavičkou Československé společnosti národopisné⁶¹.

⁵⁷ DOMIN, Karel. *Jiří V. Daneš v čele Jihoslovanské komise*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. str. 191 – 192.

⁵⁸ *Archiv Akademie věd České republiky, Křestní list*.

⁵⁹ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo 1a – osobní doklady, potvrzující dopis z magistrátu hlavního města, Praha, 17. 1. 1919, foliant 22.*

⁶⁰ *Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II – osobní spisy.*

⁶¹ DANĚŠ, Zdeněk. *Příliš krátký život*. str. 5.

2. Daneš cestovatel

V předchozí kapitole jsme se Danešovu cestování poněkud vyhýbali, i když už z výše napsaného je jasně patrné, že většinu svého života nestrávil Daneš doma, ale mimo území českých zemí. V této kapitole si tedy představíme místa, která Daneš navštívil, ale také si ukážeme, jakým způsobem tyto své zážitky a zkušenosti zpracovával. Zatím ne na úrovni vědecké, která byla primárním účelem jeho cest (k tomu se uchýlíme až v další kapitole), ale na úrovni cestopisů a osobní korespondence. Dostaneme tím dobrou představu nejen o Danešovi jako o člověku, ale budeme moci získat představu o obrazu celého tehdejšího světa.

2. 1. Rané cesty (1. desetiletí 20. století)

První zemi, kterou Daneš procestoval, samozřejmě byla jeho vlast a nejbližší okolí. Kromě cest svých vlastních se i zúčastnil velkých exkurzí prof. J. N. Woldřicha, pod jehož vedením podrobněji prozkoumal Šumavu a Krkonoše⁶².

Poté už jeho kroky vedou do zahraničí. Ještě před přelomem století uskutečnil svou první cestu, konkrétně do Bosny a Hercegoviny s Klubem českých turistů v doprovodu matky. Tato cesta, ale i fakt, že velká část Danešovy širší rodiny zde pobývala, probudila jeho vztah k této zemi i Balkánu jako takovému⁶³. První větší studijní cestou, kterou absolvoval, byla ta s profesorem Palackým, jeho asistentem Švamberou a kolegou Nikolauem do Paříže na geografický kongres v roce 1900.

Cesta, o níž máme podrobnější informace, je do oblastí Dalmácie, Bosny a Hercegoviny v létě roku 1901. Stejně jako o další větší cestě do Ameriky o tři roky později se o ní podrobněji dozvídáme z Danešových dopisů matce. Tyto dopisy se dají najít jak v opisech⁶⁴, tak i originálech, jež jsou ovšem čitelné jen s velkými obtížemi.

Na balkánský poloostrov se přesunul vlakem, ale na zkoumaném prostoru se pohyboval především na bicyklu, jen v některých špatně přístupných oblastech použil vlastních nohou či koně. Samotné dopisy jsou spíše soupisem míst, která

⁶² *Archiv Akademie věd České republiky, Autobiografie.*

⁶³ NIKOLAU, Stanislav. *Danešovo mládí a studentská léta.* Praha, 1928. str. 135.

⁶⁴ *Sládečkovovo vlastivědné muzeum Kladno, fond Osobnosti – J. V. Daneš, inventární číslo 4873/4/1-13, Přepisy JVD dopisů matce – Dalmácie, Bosna, Hercegovina (1901).*

navštívil, s jejich většinou pouze stručným zhodnocením (které často obsahuje slovo „nudné“), podrobněji se zastavuje pouze u míst, která mu přijdou naprosto výjimečná, např. u Plitvických jezer⁶⁵: „*Všechny krásy tohoto malého území dělají je jistě jedním z nejkrásnějších nejen v Evropě, ale ve světě vůbec. (...) jen škoda, že stráně kolem jsou porostlé listnatým lesem, jehličnatý, temný by dojem značně zvýšil.*“ Daneš nehodnotí jen krásy přírodní, jak by se s jeho vědeckým zaměřením dalo očekávat, mluví často i o místní architektuře (především kriticky).

Během této téměř dvouměsíční cesty (červen a červenec 1901) se vydal především do údolí řek, to konkrétně Uny a Neretvy, ale pobýval i delší dobu v Mostaru či navštívil Dubrovník, ale primárním cílem jeho toulek byla Bosna a Hercegovina. Vždyť o rok později se stává doktorem filozofie za práci *Hustota obyvatelstva v Hercegovině*. O demografické problematice se příliš v dopisech nezmiňuje, pouze označuje jednotlivá navštívená místa jako pravoslavná či mohamedánská. K samotným obyvatelům těchto oblastí se vyjadřuje jenom při přechodu z Bosny do Hercegoviny, kdy říká, že se dá poznat rozdíl díky obydlí, „*mnohem pracovitějšími a inteligentnějšími a poměrně i zámožnějšími*“⁶⁶ jsou dle něj Hercegovci. Důležitou součástí této návštěvy bylo i setkávání s místními Čechy. Ti se vyskytovali nejen v důležitých úřednických funkcích, ale také mnoho členů rodiny Danešů se směrem na Balkán odstěhovalo.

Do těchto oblastí se v této době vrací ještě třikrát. V létě 1902 se přidává na osobní pozvání k vědecké výpravě profesora Cvijiće v Bulharsku, na jaře roku 1904 společně se zoologem Thonem zkoumá Hercegovinu⁶⁷ a v únoru následujícího roku sbírá opět v Bosně poslední materiály pro studii *Úvodí dolní Neretvy*.

Druhou dlouhodobější Danešovou výpravou (srpen 1904 – začátek roku 1905), kterou můžeme poznat z jeho dopisů matce, je ta na Mezinárodní geografický kongres v St. Louis⁶⁸. Ten samozřejmě netrval po celou dobu této cesty, Daneš se ho účastnil již v srpnu, další čas zde strávil cestováním po různých

⁶⁵ *Sládečkovo vlastivědné muzeum Kladno*, inventární číslo 4873/4/3.

⁶⁶ TAMTÉŽ, inventární číslo 4873/4/7.

⁶⁷ STĚHULE, Josef. *Cesty prof. dra J. V. Daneše*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 144.

⁶⁸ *Sládečkovo vlastivědné muzeum Kladno*, fond *Osobnosti – J. V. Daneš*, inventární číslo 4873/5/1-16, *Dopisy Jiřího matce z cesty na geogr. kongres v Mexiku*.

koutech USA, ale i Mexika. Závěrečnou část strávil v losangeleské univerzitní knihovně.

Před odjezdem za oceán strávil několik dní v Londýně, zde navštívil jak památky, tak různé vědecké organizace. Knihovny a muzea ve valné většině případů chválí, ale jsou instituce, které podle něj neodpovídají hlavnímu města Velké Británie, např. o botanické zahradě píše, že je to „šmejd, který je Londýnu jen k hanbě⁶⁹.“

Na palubě lodi Kaiser Wilhelm II se přesunul na americkou půdu. Po krátkém pobytu v New Yorku, Washingtonu a Filadelfii se dostal do St. Louis na kongres. Daneš si v dopisech stěžuje na špatnou organizaci kongresu, lenost a neochotu Američanů či drahotu a složení pokrmů (především si stěžuje na rajčata). Tato dnes již úsměvná pasáž vrcholí v názorech na emancipaci žen: „Svoboda má tu též stinné stránky, především pro nás muže; a ještě více zdejší obyčej, vše se točí kolem žen, pro ty jsou v Americe země neomezené svobody. V tramvajích, třeba otevřených, se smí kouřit jen v zadních lavicích, aby se některá milostenka nepohoršila⁷⁰.“ K tomuto problému se vrací i na jiném místě: „Přenáší-li se americké náhledy, americké poměry v některém oboru, jako v tomto do Evropy, je to nedorozumění celku, je to pěstování parazitické byliny, která v zuřivém boji se starým světem buď podlehne, nebo zvítězí, ale s ním se nesnese. (...) Mluví-li již někteří zdejší vážení mužové o nutnosti emancipace mužů, je to do jisté míry dokonce oprávněno, byť i jinde aspoň zdánlivě přehnáno⁷¹.“

Na přelomu září a října na více než dva týdny navštívil Mexiko. V dopisech se bohužel zmiňuje o této etapě cesty velmi stručně a nejdůležitější, co se dozvíme, je, že si po Spojených státech spravil chuť a názor na obsluhu. Dokonce se výpravě pod vedením profesora Davise dostalo audience u mexického prezidenta.

Díky J. Stěhulemu se dozvíme aspoň základní body cesty⁷²: Výprava směřovala přes Kansas, Colorado a Nové Mexiko, krátce se zastavili i v Rocky Mountains a v Albuquerque poznali tamější indiánské rezervace. Na krátkou dobu se zastavili v Arizoně, nejen kvůli Grand Canyonu. Přes drobné komplikace na

⁶⁹ Sládečkovo vlastivědné muzeum Kladno, inventární číslo 4873/5/2.

⁷⁰ TAMTÉŽ, inventární číslo 4873/5/8.

⁷¹ TAMTÉŽ, inventární číslo 4873/5/9.

⁷² STĚHULE, Josef. *Cesty prof. dra J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 145.

dráze se účastníci exkurze dostávají do Mexika a po několika dnech se vrátili zpět do USA, ale tentokrát do Saint Louis.

Následně se s několika společníky z mexické cesty chystal na cestu do Yellowstonského parku, ke kterému skupina vědců musela dostat povolení. Daneš návštěvou parku zklamán nebyl, naopak: „*Yellowstone National Park je beze sporu jedním z nejzajímavějších míst na světě*⁷³.“ Oceňoval především gejzíry a zaujal ho i zdejší Velký kaňon.

Navštívil i Yosemiteký park, načež několik týdnů zůstal v San Franciscu pro studium tamějších univerzitních knihoven. Navštívil i další kalifornská města, kterými (oproti San Franciscu) zůstal zklamán⁷⁴. Přes Salt Lake City, Denver a Chicago se dostal do Clevelandu, kde strávil u faráře Kloučka celý prosinec a přelom roků 1904/1905, odkud zamířil do New Yorku a lodí zpět do Evropy⁷⁵. Začátkem roku 1905 dokončoval svou habilitační práci (viz výše), v druhé polovině tohoto roku zůstává v Zemích Českých a studuje Budějovickou a Třeboňskou pánev. Roku 1906 zamířil opět za oceán na geografický kongres, ale tentokrát do Mexika.

Samotný kongres se konal až v září, Daneš zamířil za oceán už v květnu. Z jistých důvodů (které budou vysvětleny v příslušné kapitole) chtěl prozkoumat krasovou činnost na Jamajce. V srpnu se již chtěl přes Panamu dostat do Mexika, ale tamější epidemie neštovic odklonila jeho cestu na Kubu, odkud se dostává na místo určení. Kromě účasti na kongresu se přidal k mnohým exkurzím do bližšího i širšího okolí, poté se oddělil a samostatně se opět z výzkumných důvodů vrátil do Kalifornie⁷⁶.

V roce 1908 se nejdřív opět vydal do Bosny tentokrát povolán jako poručík v záloze, v létě pak spojuje vědeckou cestu do Francie s účastí na geografickém kongresu v Ženevě. Roku 1909 se znovu vyskytuje v Sarajevě na vojenském cvičení.

⁷³ *Sládečkovo vlastivědné muzeum Kladno, fond Osobnosti – J. V. Daneš, inventární číslo 4873/5/10.*

⁷⁴ TAMTÉŽ, inventární číslo 4873/5/14.

⁷⁵ TAMTÉŽ, inventární číslo 4873/5/16 – 18.

⁷⁶ STĚHULE, Josef. *Cesty prof. dra J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 148 – 149.

2. 2. Cesta dvojm rájem

V červenci 1909 vyrazil na svou zatím nejdelší (patnácti měsíční) cestu na Jávu a do Austrálie. Tentokrát v doprovodu botanika Karla Domina⁷⁷. Vyjeli 25. července 1909 z Prahy přes Linec do Terstu, kde se nalodili. Zajímavá pro ně byla zastávka v egyptském Port Saidu. Zde je zaujal pestrý orientální život⁷⁸. Propluli Suezským průplavem do Rudého moře, kde byli překvapeni obrovským vedrem. Toto nebyla poslední Danešova plavba touto oblastí. Při svých dalších cestách byl již připraven, ne tak jeho žena Božena (viz dále). Parníkem se přepravili až do Bombaje, kde měli od 18. srpna týdenní přestávku, během které zkoumali okolní památky. Výjimečně to ovšem nebyly památky přírodní, ale člověkem stvořené, hlavně tamější náboženské chrámy.

S krátkými zastávkami na Ceylonu a v Singapuru se opět lodí dostali do Batávie (dnešní Jakarta) na Jávě. Odtud se rychle přesunuli do Buitenzorgu (dnešní Bogor), kde se zdrželi poněkud delší dobu. Pro jednodušší komunikaci s domorodci se oba naučili základy malajštiny⁷⁹.

Domin zde studoval hlavně místní botanickou zahradu, společně s Danešem navštěvovali především okolní sopky – Panggerango, Tangkuban, Papandjan. Později se cesty obou vědců na nějakou dobu rozešly. Daneš odcestoval na jih Jávy, kde výzkum zaměřil na pohoří Gunung Sewu, území o rozloze celkově asi 2000 km².

17. listopadu roku 1909, konkrétně v Jakartě (kde Daneš pobýval už od září), se opět spojil s Dominem. Procestovali spolu hlavně střed (chrámové zříceniny Prambanan, pyramidu Boroboedoer, Jakartu a její okolí) a východ Jávy (Soerabaju, Tenggerské pohoří). Odtud na menší lodi přepluli ze Soerabaju do Austrálie.

⁷⁷ Karel Domin (1882 – 1953), český botanik, cestovatel a politik. Ve své vědecké práci se věnoval především fytogeografii, geobotanice a taxonomii rostlin. Pomohl s vybudováním botanické sekce Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Kromě cesty s Danešem absolvoval v roce 1926 cestu po Spojených státech a Karibiku, v roce 1936 se podíval do Severní Afriky. V roce 1934, jako rektor Univerzity Karlovy, dal podnět k tzv. insigniádě. V letech 1935 – 39 byl poslancem Národního shromáždění. Za druhé republiky se podílel na vzniku polofašistické Akce národní obrany. Tato jeho činnost poškodila jeho vědecký odkaz. (Založeno na: MARTÍNKOVI. *Kdo byl kdo – naši cestovatelé a geografové*. str. 116 – 121 a CHURANĚ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. 1. díl A – M. 3. vyd. Praha: Libri, 1998, 467 s. ISBN 80-859-8344-3. str. 110 – 111.)

⁷⁸ STĚHULE, Josef. *Cesty prof. dra J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 150.

⁷⁹ TAMTĚŽ. str. 151.

Krátce pobýli na Celebesu a již v australském Port Kennedy. Z Brisbane, kde parník zakotvil, zamířili vlakem do Gladstone a pokračovali lodí do Cairnsu. Díky tomu, že v Queenslandu byla kvalitní síť železnic (a bezplatnému užívání vlaků od místní vlády⁸⁰), mohli pořádat výpravy do blízkého i širšího okolí. Na Nový rok 1910 např. vystoupali za pomoci domorodého průvodce na vrchol Bellender – Ker (1573 m. n. m.) a prozkoumali i okolní zlatá pole. Navštívili i mnohá další místa, z nichž Daneše nejvíce zajímala krasová oblast Chillagoe. Procestovali prakticky celý Queensland a vrátili se do Brisbane.

Domin se vrátil zpět do vlasti, Daneš dále pokračoval. To bylo v polovině dubna 1910. Kromě jiného na koni navštívil solná jezera Lake Buchanan a Lake Galilee a kraje Barkley – Tableland, kde se opět zabýval hlavně krasovými jevy. Po příjezdu do Burketownu se dokonce, společně se státním geologem L. C. Ballem, zúčastnil geologického mapování na hranicích Queenslandu a Severního teritoria. Ball na Danešovu počest později pojmenoval jedno z tamějších údolí „Danes Valley“. S menšími zastávkami pak zamířil Daneš zpět do Brisbane, kde přednášel o svých poznatcích.

Začátkem července odcestoval vlakem do Sydney. Ani zde neodolal a navštívil tamní krasovou oblast Yenolandských jeskyní. V tomtéž měsíci zamířil do Melbourne a odtud na další průzkum západní Austrálie (krasová oblast u Yallinpungu a zlatonosná pánev poblíž měst Coolgardie a Kalgoorlie). Přes Cejlon odcestoval zpět domů.

O svých zážitcích z této cesty napsal, společně s Karlem Dominem, dvoudílný cestopis *Dvojím rájem*⁸¹. Těmi dvěma ráji v názvu cestopisu jsou samozřejmě Jáva a Austrálie a tato myšlenka je rozšířena v předmluvě: „...*Dvojím rájem*“ nazvali jsme populární popis své cesty na Jávu a do Austrálie. Jáva jest rájem přebujné, nádherné přírody tropické, Austrálie pak rájem svobody občanské pro několik milionů kolonistů bílé pleti⁸².“ Pro oba byly samozřejmě vědecké cíle cesty primární, ale chtěli se podělit i o zážitky cestovatelské. Spoluautorství fungovalo na bázi domluveného rozdělení jednotlivých kapitol, aby se předešlo „kompromisům, jež byly by na škodu původnosti a

⁸⁰ STĚHULE, Josef. *Cesty prof. dra J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 151.

⁸¹ V této práci je vycházeno z druhého, nezměněného vydání: DANEŠ, Jiří Viktor a DOMIN, Karel. *Dvojím rájem*. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1925.

⁸² TAMTĚŽ. 1. díl. str. 1.

*bezprostřednosti líčení a dojmů, na druhé straně ovšem individuální rozdíly vystoupí ostřeji*⁸³.“

A že ty rozdíly jsou velké. Je jasně vidět, že standartní cestopisná forma je Dominovi přeci jen blíží než přísně vědeckému Danešovi. Dominův jazyk je bohatší, ale přesto přirozenější. Je i poznat rozdíl mezi kapitolami obecnějšího rázu. Daneš vychází hodně z informací, které načerpal ještě před cestou z literatury, o čemž se Domin vyjadřuje v první kapitole prvního dílu: „*Přípravná studia vykonali jsme ovšem již doma, seznámivše se s veškerou odbornou literaturou o územích, která jsme zamýšleli navštívit. Můj přítel dr. Daneš vyzbrojil se po stránce geografické tak důkladně, že jeho informovanost a znalost místopisu často uváděla v úžas i úředníky, usedlé v příslušných zemích*⁸⁴.“ Domin naproti tomu čerpá především z vlastního pozorování daných oblastí (s výjimkou několika kapitol, které se pohybují více v jeho oblasti zkoumání – botanice).

2. 3. Další cesty v letech desátých

Během let 1911 a 1912 pobýval po většinu času v Praze. Na cesty se vydal až následujícího roku, kdy se na přelomu března a dubna účastnil dalšího geografického kongresu, tentokrát v Římě, kromě toho zkoumá vulkanická území kolem Neapole a v Toskánsku.

V létě předválečného roku se účastnil studijní cesty po Balkánském poloostrově pod vedením Cvijiće a Dvorského⁸⁵, kdy cílem byly především území nově získaná Srbskem a Černou Horou. Se Cvijićem se sešel ve Sjenici a rozešel 30. července v Andrijevicí, při prvním průchodu Andrijevicí (Cvijić odešel až při návratu do tohoto města) se přidal i Dvorský, který zůstal s Danešem, kromě krátké odluky, po celou dobu výpravy. Z kraje ljumského pokračovali vědci přes Skoplje do Soluně a dále do Řecka. Koncem srpna se v Athénách s Dvorským rozloučili.

⁸³ DANEŠ a DOMIN. *Dvojím rájem*. Praha, 1925. 1. díl. str. 2.

⁸⁴ TAMTÉŽ. str. 8.

⁸⁵ Viktor Dvorský (1882 – 1960), český geograf. Zabýval se především ekonomickou geografíí, již je u nás zakladatelem. Ve studii *Hranice českého území* načrtnul budoucí československé hranice. V roce 1929 se stal řádným profesorem Univerzity Karlovy, v létě téhož roku dostal na služební cestě v Londýně mrtvici a byl až do konce života vyřazen z možnosti vědecké práce. (Založeno na: MARTÍNKOVÍ. *Kdo byl kdo – naši cestovatelé a geografové*. str. 128.)

Daneš mířil do Cařihradu a Varny. Při cestě z Varny do Sofie navštívil v červnu 1912 zemětřesením postižený bulharský kraj u Gorné Orechovice a Trnova, které způsobilo obrovské škody na majetku i na lidských životech (150 mrtvých, 300 zraněných), ale svět o něm nebyl tolik informován⁸⁶. Ze Sofie se v září vrátil přes Niš a Bělehrad zpět do vlasti.

Počátkem roku 1914 navštívil opakovaně Dalmácii a zamířil i na ostrov Korfu. V dalších válečných letech, do roku 1916, pobýval doma. Do zahraničí byl povolán až v roce 1917, konkrétně do Sarajeva (podrobněji viz předchozí kapitola), kde zůstal až do konce války.

Do tehdy už samostatného Československa se dostal v prosinci roku 1918. Se vznikem nové republiky souvisela jeho cestovatelská činnost v roce 1919, kdy se účastnil velké tříměsíční vědecké výpravy na Slovensko a do Podkarpatské Rusi v létě tohoto roku. Všechny místní orgány (především župani v Trenčíně, Dolním Kubíně a Levoči⁸⁷) byly o expedici informovány, vědecké výsledky cesty budou upřesněny v příslušné kapitole.

Další cesty již Daneš v této době nepodnikal, protože byl povolán jako generální konzul do Austrálie (viz minulá kapitola) a chystal se na velkou cestu před a po vykonávání této funkce⁸⁸.

2. 4. Danešova cesta kolem světa

O první fázi této cesty se dozvídáme kromě jiného i z poznámek Boženy Danešové⁸⁹. Právě podle jejích poznámek budeme cestou postupovat. Její záznamy obsahují jistou naivitu, ale jsou možná o to cennější.

Z Prahy vyrazili do Terstu 22. května 1920, odtud se 27. téhož měsíce přeplavili do Dalmácie, kde několik dnů pobyli (Split, Dalmácie). V Seubrenu setrvali delší dobu u rodiny Náprstků, kde se dokonce Danešová nečekaně stala

⁸⁶ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/45. DANEŠ, Jiří Viktor. Zpráva o cestě po nových srbských a černohorských krajích v létě 1913 i o zemětřesení v oblasti Trnovské. Sborník České společnosti zeměvědné XIX. 1913. Praha: Česká společnost zeměvědná, 1913.*

⁸⁷ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo Ia – osobní doklady, informace pro dané župany o vědecké výpravě Daneše, Domina, Dr. Karla Chotka a Dr. Viktora Dvorského, Praha, 17. 7. 1919, foliant 25.*

⁸⁸ STĚHULE, Josef. *Cesty prof. dra J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 158.

⁸⁹ *Sládečkovo vlastivědné muzeum Kladno, fond Osobnosti – J. V. Daneš, inventární číslo 4873/10/3, Naše cesta do Austrálie 1920 – Poznámky Boženiny.*

kmotrou. Poté se navrátili do Terstu, kde se podívali nad obrovskými americkými (dříve německými) loděmi. Obě (Amerika i Prezident Grant) byly schopné pojmout několik tisíc lidí, u Ameriky se objevuje i údaj o délce – 216 metrů.

Kvůli zpoždění parníku Innsbruck se vydali na dvoudenní výlet do Benátek. Kromě samotného města se také s plukovníkem Husákem podívali na sočskou frontu, která už sice byla v té době přes rok a půl uzavřena, přesto poskytovala děsivý pohled. Z Terstu nakonec Innsbruck vyrazil 23. června.

Začátkem července se po prakticky bezproblémové plavbě dostali do Port-Saidu a vpluli do Suezského průplavu. Poté se dostali do Rudého moře. Daneš svou ženu varoval před zdejšími podmínkami, sama Danešová o tom napsala toto: „*Mělo by se spíš jmenovat mořem Potu, ač později jsem i název Rudé moře shledala vhodným, když ho totiž vztahuji na tu červenku, kterou každý zde trpí*“⁹⁰. Přes nesnesitelné podmínky se něčemu dokázala obdivovat – místní fauně.

Po pětidenní plavbě se dostali do Massavy. Zde se Daneš pokoušel fotit místní obyvatele, čímž je ale pouze vyděsil. Zajímavější poznatky se od Danešové dozvídáme ze zážitků z lodi: Samozřejmě, že spolu pasažéři konverzují (především údajně pomlouvají jiné), kromě toho se ale také dostaneme k postojí ostatních k Čechoslovákům Danešovým. Zde je jejich národní hrdost zasažena. Neustále dostávali otázky, zda mluví maďarsky, a ostatní se ujišťovali, jestli je hlavním městem Budapešť. Danešová doufala, že po návratu do vlasti už bude všechno lepší⁹¹.

Z Massavy zamířili do Adenu, kde je uvítali nazí domorodci, především indické národnosti. Zajímavým dokladem doby může být fakt, že při celní kontrole byli manželé Danešovi na rozdíl od Němců či Holanďanů bez problému vpuštěni. V okolí se zdrželi delší dobu, čas strávili především zkoumáním okolních oáz.

Z Adenu odpluli do Colomba, Indický oceán byl po polovinu devítidenní plavby velmi neklidný. Na Srí Lance definitivně opustili Innsbruck. Se samotným městem byli spokojeni, ale měli některé zvláštní zážitky – potrava (ale tyto tropické pokrmy jim chutnali), jízda rikšou či návštěva buddhistického chrámu a pozorování místních zvyků. Během několika denního pobytu pečlivě prozkoumali

⁹⁰ *Naše cesta do Austrálie 1920 – Poznámky Boženiny*, str. 18.

⁹¹ TAMTÉŽ, str. 24.

město a navštívili i další významné oblasti ostrova, Danešová posléze hodnotí návštěvu takto: „*Smutně jsem se loučila s Ceylonem. Celých těch 10 dní tam připadalo mi jako pohádka, krásný sen, který asi sotva se kdy bude opakovat!!!*“⁹²

Z Colomba odpluli na palubě anglické lodi Ornieta do Austrálie, kam se dostali ráno 7. srpna, kdy se přiblížili k Perthu. Danešová ještě stihla popsát Perth (nezajímavé město velikosti Plzně⁹³) a jeho nejbližší okolí, další už se z jejích poznámek nedozvídáme.

Tato část cesty spočívala v tom, že se vlakem s drobnými zastávkami přesouvali manželé Austrálií směrem k Sydney. Sem dorazili 26. srpna a 30. srpna začal Daneš úřadovat jako generální konzul. V této době ho jeho posláním natolik zaměstnávalo, že nepořádal žádné větší exkurze, pohyboval se jen v nejbližším okolí města či občas navštívil Melbourne, kde tehdy sídlila většina větších úřadů⁹⁴.

O cestě do Austrálie se zmiňuje Daneš (kromě jiného) v sérii článků pro deník Venkov nazvaný *Cestou do Austrálie*⁹⁵. Můžeme si díky nim dokreslit některé okolnosti cesty, odjezd Insbrucku z Terstu byl opožděn z 16. na 23. června kvůli stávce posádky, která se týkala více parníků, protože zasáhla i Benátky, kde díky tomu narostly zisky gondoliérů. Daneš, který má na rozdíl od své ženy s těmito místy zkušenosti, si všiml změn, které některým lokalitám způsobila válka (zde mluví hlavně o Suezském průplavu). Svě ženě její první návštěvu těchto krajů závidí, což se projevuje hlavně u ostrova Ceylon, protože ten je podle něj lepší pro seznámení s tropickými podmínkami, než kterékoliv jiné místo na světě. Daneš také shledal, že válka ještě více probudila britský patriotismus, ale není mu to nepříjemné, naopak. Co se ovšem Britům nedaří je výslovnost i psaní slova *Czechoslovakia*, u výslovnosti je to způsobeno neznámostí skupiny hlásek *cz*. Pro větší pochopitelnost výslovnosti by podle něj byla lepší skupina *ch*.

Až na začátku dalšího roku se podíval do Australských Alp a na nejvyšší horu kontinentu – Mount Kościuszko, v létě roku 1921 zavítal na Novou Guineu,

⁹² *Naše cesta do Austrálie 1920 – Poznámky Boženiny*. str. 59.

⁹³ TAMTÉŽ, str. 64.

⁹⁴ STĚHULE, Josef. *Cesty prof. dra J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 159 – 160.

⁹⁵ DANEŠ, Jiří Viktor. *Cestou do Austrálie. I – IV*. Venkov, 5/1921 – 11/1921. Uloženo v *Národní archiv*, fond *Ministerstvo zahraničních věcí – výstřižkový archiv I*, Praha, karton 3058.

o kteréžto exkurzi se opět můžeme dozvědět i z poznámek Boženy Danešové⁹⁶. Nejdříve 9. července navštívili Velký bariérový útes. Na samotné Papui se věnovali poznávání malých domorodých vesnic. Další větší Danešova exkurze se konala na Vánoce téhož roku, kdy se vypravili na Tasmánii. V roce 1922, pokud se vzdálili ze Sydney, navštěvovali zajímavá místa přímo na kontinentu.

Na konci tohoto roku skončilo Danešovo diplomatické poslání a mohl tedy pokračovat ve své cestě kolem světa. Tato delší etapa cesty odstartovala přes nedostatek financí odjezdem ze Sydney na palubě 6. ledna 1923 do Wellingtonu, hlavního města Nového Zélandu, kde se nejdříve zúčastnil 16. sjezdu Australského svazu pro vědecký pokrok. Po skončení kongresu uspořádali Danešovi podrobnější výpravy jak na Jižní (do 25. února), kde podstoupili několik náročných horských túr vzhledem ke geomorfologickému důvodu návštěvy, tak na Severní ostrov, kde je zajímavé naopak především oblasti obydlené Maory.

3. března opustili Nový Zéland a vydali se na cestu napříč tichomořskými souostrovími. Prvním z nich bylo Fidži, dále Tonga, Severní a Americká Samoa, odtud se přeplavili na palubě amerického parníku za týden až do 4000 kilometrů vzdáleného Honolulu. Nejdříve prozkoumali hlavní ostrov havajského souostroví Oahu (i s exkurzí do válečného přístavu Pearl Harbor). Na týden se zastavili na největším ostrově Hawai, především kvůli průzkumu tamějších sopek.

Po opětovné krátké návštěvě Honolulu, tentokrát studijní v místních knihovnách, vzali směr Japonsko a 1. května vystoupili po jedenáctidenní klidné plavbě v Jokohamě. Vlákem se přepravili do Tokya, po kterém byli doprovázeni zdejším českým velvyslancem dr. Chvalovským. Po několika dnech strávených ve městě a nejbližším okolí se vydali do severní části souostroví – Sendai, Matsušima (a tamní univerzita), Aomori, ostrov Jezo, Hakodate, Sapporo.

Odtud se přesunuli dále k Tomakomai a Piratori, kde poznávali národ Ainů, o němž po návratu podal (kromě jiného) Daneš krátký referát v měsíčníku *Širým světem*⁹⁷. Ainové jsou japonské etnikum, které dříve mělo významné postavení v rámci japonského souostroví, již v Danešově době však byli na ústupu a žili pouze na ostrově Hokkaidó. Daneš mluvil o brzkém vymření této japonské

⁹⁶ *Sládečkovo vlastivědné muzeum Kladno, fond Osobnosti – J. V. Daneš, inventární číslo 4873/10/2, Cesta po Nové Guinei a Severním Queenslandu.*

⁹⁷ DANEŠ, Jiří Viktor. *Ainové*. In: *Zeměpisný měsíčník Širým světem*, 4. číslo – duben 1924, řídí dr. St. Nikolau, nákladem České grafické unie a. s. v Praze. *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/3.*

menšiny, tyto prognózy se stále nenaplnily. Ainové jsou sice velmi zaostalý národ, ale přesto se stali od roku 1997 národním pokladem země. Poté se Danešovi vrátili do Tokya, odkud se po několika menších výletech vydali na pouť po západním Japonsku, na jejímž to závěru pobýli tři dny v Kyotu.

Následovala cesta parníkem do Koreje. Z Fusanu, kde přistáli, se přesunuli do Soulu. Dále v cestě pokračovali přes Mandžusko do Číny. Po návštěvě Čínské zdi se na týden ubytovali v Pekingu, aby měli čas prohlédnout si nejzásadnější památky města a mohli podniknout krátké výlety do nejbližšího okolí. Po krátkých návštěvách v Pukow a Nan-kingu se ještě zastavili v Šanghaji a poté již v ústí řeky Jang-tse-kiangu opustili na palubě kanadského parníku Čínu.

Lod' je ještě na chvíli vzala do Japonska, ale pak se vypravila směrem do Kanady. Danešovi připruli 2. července po desetidenní klidné plavbě do Vancouveru, kde strávili dva dny. Následně se čtyři dny vlakem pohybovali Kordillerami údolím řeky Fraser až k velkému ledovci Illecillewaet. Za Rocky Mountains navštívili jezero Louise a u Banffu místní indiány. Kanadskými pšeničnými rovinami se přesunuli do Montrealu, kde trávili čas s tamějším československým velvyslancem Ryznarem. V Québecu nastoupili na parník, který je přeplavil přes Atlantský oceán a přes Liverpool, Oxford, Londýn a Paříž se vrátili koncem července 1923 domů.

Daneš veškeré své zážitky z této cesty shrnul do velkého dvousvazkového cestopisu *Tři léta při Tichém oceáně*⁹⁸. Tento cestopis nezaznamenává pouze zážitky a Danešova pečlivá pozorování přírodních podmínek, hodnotných památek či zvyků místních obyvatel, ale zabývá se i politickou situací daných oblastí, která ale bude popsána až v následující kapitole.

2. 5. Další cesty v letech dvacátých

Po zbytek roku 1923 pobýval doma. Až následující léto se vydal na světovou výstavu do Velké Británie, kde kromě návštěvy expozic pobýval i v místních knihovnách. Posléze procestoval i Nizozemsko.

⁹⁸ DANEŠ, Jiří Viktor. *Tři léta při Tichém oceáně. I – II*. Praha: František Borový, 1926.

V letech 1925 – 26 ho jeho pozice děkana Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy držela v Praze. V prázdninovém období obou let se vydal na exkurze na Slovensko a na Podkarpatskou Rus.

V předposledním roce svého života se v první polovině června vydal na 2. sjezd slovanských geografů a etnografů v Polsku (1. ročník se odehrál v Praze z Danešovy iniciativy). S dalšími účastníky vykonali cestu po celém Polsku: Katowice, Poznaň, Gdyně, Varšava, Vilnius, podél východních ruských hranic přes Polesí a Volyň do Lvova, podél Karpat k Boryslavi, přes Krakov, až do polské části Vysokých Tater.

Koncem téhož měsíce se vydal do Francie. Z Prahy se dostal s několika spolupracovníky přes Paříž do Bretaně, kde cestovali především po pobřeží a přes pláň poblíž Auray a Carnacu, kde studovali menhiry a dolmeny. Pokračovali přes Nantes do Tours. Následně se dostali až do údolí řeky Dordogne s jeskyněmi původního pravěkého osídlení a Cromagnonu. Po krátké návštěvě v Bordeaux se vydali ke španělským hranicím a Daneš podrobně zkoumal úpatí Pyrenejí. V Toulouse se zastavil kvůli studiu v tamějších muzeích a přes Narbonne, Nîmes a Avignon se dostal do krasového území Vaucluse. Francii opustil v Marseille a přes Itálii se vrátil domů.

Před svou poslední cestou za oceán se ještě vydal na Slovensko do jeho krasových oblastí.

2. 6. Danešova poslední cesta

O Danešově přednáškovém turné po amerických univerzitách se dozvídáme především z poznámek Boženy Danešové⁹⁹. Jejím důvodem nemusela být pouze snaha šířit známost o nově vzniklém státu ve střední Evropě ve Spojených státech, ale svým přátelům se svěřoval, že za ní mohou být i špatné poměry v pražské geografické obci¹⁰⁰.

Manželé Danešovi vyrazili z Prahy v sobotu 29. října 1927 po velkém rodinném setkání, o den později přijeli do Brém. Město si krátce prohlédli a ještě

⁹⁹ *Sládečkovo vlastivědné muzeum Kladno, fond Osobnosti – J. V. Daneš, inventární číslo 4873/10/1, Božena Danešová: Zápisky z cest – Z naší cesty Amerikou 1927 – 28.*

¹⁰⁰ KOLÁČEK, František. *Jiří V. Daneš. Po deseti letech.* Lidové noviny, 12. 4. 1938. Uloženo v Národní archiv, fond VA I – Ministerstvo zahraničních věcí – výstřižkový archiv, Praha – výstřižkový archiv I, karton 3058.

večer téhož dne se nalodili na loď Republic. Plavba byla klidná, kromě silných vln v době plavby kolem Irska.

Palubu opustili v Bostonu 11. listopadu, kde se příliš dlouho nezdrželi, když se po několika málo hodinách přepravili vlakem do New Yorku. Zde měli drobné problémy se svým hotelovým pokojem, ten se i díky pomoci místního československého generálního konzula Nováka podařilo rychle vyřešit. Po vyřízení všech formalit se v neděli 13. listopadu rozhodli pro krátkou prohlídku města, ze které ale byli spíše zklamáni.

V pondělí 14. byli přestěhováni do místního univerzitního kampusu, kde po nezbytných přípravách a návštěvě tamější geografické společnosti v pátek toho týdne zahájil Daneš svůj konferenční cyklus. Danešova žena většinu doby, kdy Daneš přednášel, trávila se známými či vybavováním korespondence. Toho dne také navštívili v Metropolitní opeře adaptaci Pucinnioho *Turandota*, se kterou (až na herecké výkony) nebyli spokojeni, o samotné budově se Danešová zmiňuje takto, že „*je hnusná, jako Masarykovo nádraží a uvnitř to není lepší*“¹⁰¹.

V New Yorku zůstali až do čtvrtka 1. prosince, kdy se vypravili do Filadelfie. Cesta přes New Jersey se jim příliš nelíbila, s krajinou v Pensylvánii byli již spokojeni více. Filadelfie se jim přes zanedbané centrum pro svůj klid líbila víc než New York. Po dvou dnech se vrátili zpět do New Yorku. Danešová zůstávala ve městě, Daneš jezdil do okolí na přednášky (Welsley a Worcester).

V úterý 13. prosince se vypravili do Toronta, to Danešova manželka zhodnotila jako moderní a udržované město. V pátek 16. se vydali na výlet k Niagarským vodopádům, přičemž ze tří vodopádů je pro ni nejzajímavější ten kanadský. Dalšího dne se opět vrací do centra svého putování, kde strávili čas až do konce roku 1927.

Na další cesty se vydali až 2. ledna následujícího roku, kdy směřovali do Washingtonu, kde během několika následujících dní navštívili všechna symbolická místa. Ve středu 11. se podívali do Natural Bridge (dnes národního parku), odtud se přesouvali dál údolím řeky James až do Durhamu. Zde se svými tamějšími hostiteli, manžely Cobbovými, putovali po zajímavých místech Severní Karolíny.

¹⁰¹ Božena Danešová: *Zápisky z cest – Z naší cesty Amerikou 1927 – 28.*, str. 7.

Durham opustili 20. ledna a zaměřili k Charlestonu, městu zajímavému především pro svou historii, protože sem se dají pokládat začátky americké občanské války. Jenže dlouho se zde nezdrželi, když ještě téhož dne večer odjeli do St. Augustinu a posléze dalšího dne odpluli na trajektu do Jacksonvillu.

Po několika dnech strávených zde se ve čtvrtek 26. ledna vydali nejdříve automobilem do Orlanda, odkud putovali již autobusem dále až do Miami. Toto město manželé viděli ještě v jeho počátcích. V sobotu téhož dne navštívili vyhlášené letoviště Palm Beach, ale hlavně pro Floridu typické Everglades. Po nehodě s autobusem se Danešovi bez újmy na zdraví dostali do Orlanda, odkud dalšího dne, 30. ledna, vyrazili směr Tampa.

Zde poznámky Boženy Danešové končí, o dalším pokračování Danešova přednáškového turné máme spíše kusé informace. Z Floridy cestovali podél Mexického zálivu přes Tallahassee a Pensacollu do New Orleans. Putovali na sever k Tuskegee. Déle se zastavili v Tennessee, kde na jih od Nashvillu Daneš studoval tamější jeskyně, podobnou zastávku vykonali v Kentucky v oblasti kolem Mamutích jeskyní. Přes Indianopolis se přesunuli do Chicaga, kde strávili druhou polovinu měsíce února, především různými akcemi s krajany.

Následně podniknul Daneš speleologické výpravy do krasů Wisconsinu, Minnesoty a Iowy. Postupovali dál Spojenými státy (Kansas, Nové Mexiko, Arizona) až k západnímu pobřeží státu do Kalifornie. V Los Angeles osudného dne 10. dubna 1928 ještě měl přednášku na místní univerzitě...

2. 7. Okolnosti cestování

Jak můžeme vidět, Daneš se s výjimkou Afriky a Antarktidy aspoň na chvíli pohyboval po půdě všech kontinentů. Jak bylo naznačeno a dále bude dovysvětleno, většina jeho cest měla účel vědecký.

Za normálních okolností by pro vědecké účely musel Daneš čekat na státní stipendijní podporu, což si ale nemohl (či nechtěl) dovolit. Zde právě přichází ke slovu majetky nabyté podnikáním Danešovy rodiny. Daneš totiž prostředky, které získal svým podílem v rodinném pivovaru, využíval právě k financování svých cest. Byl finančně zajištěn, nemusel tedy čekat na státní granty a okamžitě se vydat směrem k cílům svého bádání.

Jeden důsledek to ovšem mělo. Jím zachované dědictví nedosahovalo závratných částek. Jak se totiž dozvídáme od Stanislava Nikolaua, Daneš byl schopen cestovat za jakoukoliv cenu: „*Ale Daneš by se stejně byl nevrátil* (mluví se o první cestě na kongres do Paříže, pozn. autora). *Dokud měl u sebe peníze, byl při cestování jako hazardní hráč. Vzpomínám později, že r. 1906 vracel se z dlouhé cesty z Mexika a Záp. Indie a oznámil mi při prvním setkání v Terstu, že má v kapse poslední korunu*¹⁰².“

Další věcí, kterou o několik řádek později Nikolau zmiňuje, je vůbec povaha Daneše cestovatele: „*Ale on také uměl cestovat. Jel-li známou krajinou, dovedl si nadskočit se spaním. Při výjezdu vlaku nebo na lodi se slušně poroučel, že bude spát a spal jako dudek. Probudil-li se na chvíli, hned kontroloval, jestli jeho spolucestující dává pozor na krajinu dosud mu neznámou a nemaří cestu spaním...*“

Ale nejmýlnější jsou samozřejmě vždy slova samotného objektu zájmu. A Daneš o svém cestování uvažuje již v mládí v dopise matce ze své první velké cesty do Ameriky: „*Jsem pln plánů pro budoucnost, ctižádost a chuť k podnikání roste se zdarem a cvikem v podnicích, tak jako appetit en mangeant. Peněžní nesnáze, které se dostaví, mně nedělají velké starosti, vždyť po nastoupené cestě musím dojít ke jménu a doufejme i k postavení, ne-li toto poslední, aspoň prvním ctižádost bude ukojena. Musím pracovat, dokud jsem mlád, (...) zvykl-li bych si na domácí pohodlný život, těžce bych snášel ty námahy a všemožné odříkání při cestách.*

Jsem na nejlepší cestě k úspěchu, měl bych snad všeho zanechat, doma zalézt a vysazovati se zeslabující nervositě uprostřed intrik a skrytého nepřátelství? (I tato věta svědčí o jistých pochybnostech o vztazích ve vědeckých kruzích. V jiném dopise se svěřuje s obavami o dění v Praze. Pozn. autora) *Na cestách, kde člověk nad sebou cítí jen přírodu (...), kde neodolatelná touha žene tě k odkrývání neznámého nejen (...) vědě, kde docházíš každým dnem neb aspoň týdnem jistých úspěchů v práci sice namáhavé, ale vděčné (...), tu je mé pole činnosti pro mne pro budoucnost blízkých let.*

Nelekej se toho, co píši, rozvažuj jen s klidem vše, myslí na ten jasný cíl udělati své jméno známým ve světě a váženým a na to, že tatínek zajisté byl by

¹⁰² NIKOLAU, Stanislav. *Danešovo mládí a studentská léta*. Praha, 1928. str. 136.

spokojen s volenou cestou. Vždyť on byl člověk podnikavý, který se nelekal překážek a i s oběťmi dovedl vždy chytit věci za pravý konec, byť odvážně a jiným se to zdálo dosti desperátním.

Na té cestě jsem si jist úspěchů morálních, které sílí ducha i tělo, které zvyšují sebevážnost i postavení ve světě ostatním a bývají v největších části případů provázeny též konečným úspěchem hmotným¹⁰³.“

Daneš si tedy dobře uvědomoval, že musí cestovat, dokud má na to mladických sil. Automaticky z toho vyplývá, že v pokročilejším věku by jistě zasedl ke stolu a své poznatky z cest podrobně vědecky zpracoval. K tomu ovšem nikdy nedošlo...

Toto uvažování tedy opravdu dalo Danešovi světovou slávu, ale bohužel ho i připravilo o život. Především nám ovšem tato rozsáhlejší úvaha krásně překlenuje propast mezi Danešem cestovatelem a Danešem vědcem. Právě o Daneši vědci bude řeč na dalších řádcích.

¹⁰³ *Sládečkovo vlastivědné muzeum Kladno, inventární číslo 4873/5/15.*

3. Daneš vědec

Jak už vyplynulo z předchozího textu, Daneš veškeré své počínání podřizoval především své vědecké kariéře a o tom, že se mu podařilo dosáhnout respektovaných výsledků především v oblasti geomorfologie, svědčí i fakt, že ke stému výročí jeho narození (přesněji od 3. – 5. června 1980) byla uspořádána Katedrou kartografie a fyzické geografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy geomorfologická konference.

Václav Král ve svém úvodním referátu připomněl, že ač se Daneš dožil pouhých 47 let, bez pochyb se dá považovat za zakladatele české a slovenské geomorfologie, ale nesmí se zapomínat na jeho celkový přínos geografii jako takové¹⁰⁴. Král zdůraznil Danešův přínos pro průzkum krasové činnosti především v tropických oblastech, ale nezapomněl ani na menší Danešovy práce o krasech, které ovšem nebyť nenadálé smrti mohly vyústit v monografii větší a do té doby výjimečnou (přesněji později). Král si myslel, že Daneš i tehdy ještě dával základ pro poznání v tomto oboru, ale především byl „*příkladem usilovné vědecké práce a neobyčejné pracovní píle*¹⁰⁵“.

V čem přesně Danešova práce (nejen v oboru geomorfologie) spočívala a čeho všeho mohl dosáhnout nebyť předčasné smrti, se dozvíte na následujících řádcích. Nebudeme příliš zabíhat do vědeckých detailů. Pokud si některé práce přiblížíme, spíše z důvodu dokreslení Danešových obecnějších názorů či zobrazení problematiky počátků československé vědy. Ze všeho nejdříve se podíváme na osobnosti, které Daneše vědecky formovaly.

3. 1. Danešovy učitelé

První postavou, která na Daneše působila, byl v dobách Danešových studií vedoucí pracovník zeměpisného ústavu Jan Palacký (1830 – 1908). Syn slavného historika byl podle vzpomínek Danešových kolegů především zdrojem vědeckého slovníku, kromě toho ovšem vedl mnohé své žáky k antropogeografii¹⁰⁶. Vždyť

¹⁰⁴ KRÁL, Václav. *Sto let od narození profesora J. V. Daneše*. In: *Geomorfologická konference. Konaná na počest 100. výročí narození profesora J. V. Daneše*. Praha: Univerzita Karlova, 1982. str. 11.

¹⁰⁵ TAMTÉŽ, str. 14.

¹⁰⁶ NIKOLAU, Stanislav. *Danešovo mládí a studentská léta*. Praha, 1928.

Daneš pro doktorát z filozofie obhájil práci *Hustota obyvatelstva v Hercegovině*, jeho zájem o antropogeografii tímto nekončil. Nebyla sice pro něj primárním oborem, ale věnoval se jí po celou svou kariéru.

Možná největší vliv na Daneše měl srbský profesor Jovan Cvijić (1865 – 1927), který byl dokonce v roce 1902 zvažován jako nástupce Jana Palackého na postu vedoucího geografického ústavu¹⁰⁷. S tímto velikánem tehdejší geografie se Daneš setkával od svých prvních cest do zahraničí. Ve své vědecké práci se věnoval především svému rodnému Balkánu, který na mnoha vlastních i hromadných (z nichž některých se zúčastnil i Daneš) výpravách prozkoumal křížem krážem. Právě Cvijić byl v oblasti geomorfologie Danešovi největším přínosem. Jeho dizertace *Das Karstphänomen* se zabývá balkánskými krasovými oblastmi, ale nabízí teoretický náhled na fenomén i v jiných oblastech světa. O důležitosti Cvijiće pro Daneše (ale i celou tehdejší geografii) svědčí fakt, že byl zvolen čestným předsedou prvního sjezdu slovanských geografů i etnografů, který Daneš uspořádal v Praze.

3. 2. Daneš pedagog a jeho osvětová činnost

Daneš přes veškeré své cestování byl také pedagogem. A pokud právě nepřednášel na pražských vysokých školách, pořádal osvětové přednášky ve svých zahraničních působištích – tedy hlavně při svém diplomatickém poslání v Austrálii, ale také při přednáškové cestě po amerických univerzitách na sklonku života.

V Austrálii nejen že přednášel o Československu (a připravoval o něm brožury, viz *What is Czechoslovakia?*¹⁰⁸), ale snažil se i naopak ukázat, jaký měla Austrálie ohlas v jeho vlasti. Proto před Národní australskou historickou společností přednesl referát s názvem *Australia in Czechoslovak Literature*¹⁰⁹, kde shrnuje dosavadní zájem Čechů o nejmenší kontinent. Připomněl, že ten byl

¹⁰⁷ Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/19. DANEŠ, Jiří Viktor. *Jovan Cvijić. K jeho šedesátým narozeninám*. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzita Karlovy, 1925. str. 32.

¹⁰⁸ Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/43. DANEŠ, Jiří Viktor. *What is Czechoslovakia? Compiled from statistical and other reliable records by the consul – general for Czechoslovakia in Sydney*. Sydney: D. S. Ford, 1921.

¹⁰⁹ Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/4. DANEŠ, Jiří Viktor. *Australia in Czechoslovak Literature. (Read before the Royal Australian Historical Society May 30, 1922.)* Sydney: D. S. Ford, 1922.

docela brzký, možná způsobený i nepřítomností moře v našich zemích, ale stále se jednalo spíše o jednotlivé články. Přičemž ze všech českých cestovatelů po Austrálii nejvíce zmiňuje Čeňka Paclta (1813 – 1887), jenž se zde pohyboval na začátku druhé poloviny 19. století.

Jak už bylo dříve zmíněno, Daneš také prosazoval to, aby se západní svět seznámil s problematikou zemí, které byly před válkou součástí rakousko-uherské monarchie. Sám se k tomu přičinil, když v lednu 1921 na sjezdu Australian Association for the Advancement of Science v Melbourne přednesl (kromě jiného) přednášku na téma *The German Misrepresentation of the problems of Central and Eastern Europe problems*¹¹⁰, jejíž znění se můžeme dozvědět z dochovaného strojopisu¹¹¹.

Zdůrazňuje, že znalosti o střední a východní Evropě byly v západním světě více kusé, než jak tomu bylo v případě menších a méně civilizovaných národů na jiných kontinentech, což znesnadňuje pochopení snah těchto evropských národů Spojenci. Vysvětluje problematiku všeneřectví. Na jeho základě ukazuje záminky pro potlačování oficiálních projevů slovanských národů, přičemž je pro něj i důvodem, proč musela vzniknout duální monarchie.

Pro svoje turné po Spojených státech měl potom připraveno několik přednáškových cyklů, kde v podstatě shrnuje základní oblasti svého vědeckého zájmu: Československá republika, Balkánský poloostrov, Austrálie a Nový Zéland, Krasové jevy, Některé problémy anthropogeografické¹¹². Přednášky vedl nejen před studenty tamějších univerzit, ale přednášel i před mnoha krajanskými společnostmi.

Nejdůležitější je ale samozřejmě působení domácí. Jak už bylo dříve řečeno, nějakou dobu působil Daneš na střední škole, ale jeho primárním směřováním byly školy vysoké. Většinu své kariéry věnoval Univerzitě Karlově, Filozofické a později Přírodovědecké fakultě. Od 12. července 1907, ještě jako soukromý docent, měl povoleno na c. k. České vysoké škole technické vyučovat

¹¹⁰ Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR, fond *Presidium*, sekce 1918 - 39. *Konsuláty. Sydney*. Č. j. 203.21. Sydney, 14. 2. 1921. *Zpráva o činnosti gen. konsulátu v Sydney za čtvrtletí listopad 1920 – leden 1921*.

¹¹¹ Archiv Akademie věd České republiky, fond *J. V. Daneš*, inventární číslo *IIIa/13*. DANEŠ, Jiří Viktor. *German Misrepresentation of Central and Eastern European problems*. Strojopis.

¹¹² Archiv Akademie věd České republiky, fond *J. V. Daneš*, inventární číslo *Ia – osobní doklady*, *Seznam cyklů přednášek pro USA*, foliant 62.

„všeobecnou geografii, se zvláštním zřetelem k potřebám techniku“¹¹³. Od roku 1913 byl mimořádným profesorem, po válce v roce 1919 byl potom Tomášem Garrigueem Masarykem jmenován profesorem řádným. Ministerstvem školství a kultury je později uznán jako řádný profesor i zpětně za období 1. říjen 1916 až 31. březen 1919¹¹⁴.

Daneš v začátcích své učitelské kariéry jako docent se soustředil především na vyučování obecné geografie¹¹⁵. Postavení tohoto oboru nebylo ještě stabilní, jeho přednášky navštěvovalo deset až patnáct posluchačů¹¹⁶. Ze začátku se zaměřil na teoretický základ oboru, postupem času začal pořádat i úspěšně exkurze do okolí Prahy. Z těchto exkursí mimochodem vznikl i základ přelomové Danešovy práce *Morfologický vývoj středních Čech*.

Po válce v tomto trendu ještě pokračoval, ale po svém návratu z Austrálie (v roce 1923) se obrátil spíše k antropogeografii a politickému zeměpisu. Primárnímu zájmu své vědecké činnosti (fyzickému zeměpisu, resp. geomorfologii) se věnoval spíše okrajově.

O tom, jak Danešova výuka vypadala, se můžeme dozvědět např. ze vzpomínky profesora Viktora Jedličky, který napsal¹¹⁷: „*Nikdy nezapomenu, jak on, geomorfolog, dovedl nás, své žáky, na exkursích i ve svém prosemináři, učití dívati se na krajinu, co všechno možno vyčísti z její modelace.*

A jeho přednášky, z paměti, bez poznámek, jasným hlasem, v širokých periodách, kloubnatě spojených, dovedl nás uvádět velkoryse do své disciplíny, ať to byla orografie, anebo politická geografie. Věčná škoda, že jeho universitní přednášky nevyšly tiskem, ani litografovány. Snad se jich dočkáme v pozůstalosti.“ Tiskem opravdu (kromě několika výjimek) nikdy nevyšly, v pozůstalosti v archivu Akademie věd se dohledat dají.

Z Danešova působení jako děkana Přírodovědecké fakulty máme doklad, který shrnuje stav této fakulty v období první republiky. Jedná se o *Memorandum*

¹¹³ Národní archiv, fond Ministerstvo vzdělávání a kultu – Prag. Profesori. D – F. Daneš. Č. j. 386. Praha, 12. 7. 1907.

¹¹⁴ Viz poznámka 32.

¹¹⁵ STĚHULE, Josef. *Prof. dr. Daneš a studentstvo*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 185.

¹¹⁶ ČERMÁK, J. *Za prof. dr. J. V. Danešem. (Daneš jako učitel.)* In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Praha, 1928. str. 184.

¹¹⁷ České Slovo, 18. 4. 1928. JEDLIČKA, Viktor. *Za zemřelým profesorem Danešem. (Vzpomínka žákovská.)*

o potřebách fakulty¹¹⁸. V tom se dozvídáme, že její stav byl velmi tristní. Fakulta potřebovala jak zvýšení dotací na jednoho žáka (a to trojnásobně), tak měla požadavky stavební (např. budova pro botanický ústav i s botanickou zahradou) či na vybavení některých kateder.

Daneš nepraktikoval pouze v Praze. Po svém návratu z diplomatického posláni byl přizván na bratislavskou Univerzitu Komenského, kde pomáhal jako suplent na Filozofické fakultě se založením geografického prosemináře, kde se soustředil na problematiku Slovenska¹¹⁹. Zkušenosti se zdejšími kraji měl, vždyť se hned po skončení světového konfliktu zúčastnil poznávací vědecké expedice do těchto oblastí.

3. 3. Daneš geomorfolog¹²⁰

Geomorfologii jako obor do Čech Daneš ve své podstatě přinesl společně s Cyrilem Purkyněm, a to přestože tento podobor geografie ve světě existoval již od poloviny 19. století¹²¹. Danešovu geomorfologickou činnost bychom mohli v základu rozdělit na dvě části, na geomorfologii pohoří a geomorfologii krasů, přičemž hlavně v druhém jmenovaném dosahoval Daneš poznatků světového měřítka. A právě na tu se v této části zaměříme nejdříve.

Za první projev Danešovy vědecké práce v tomto oboru můžeme považovat jeho dizertační práci *Úvodí dolní Neretvy*, která posléze vyšla i v Knihovně České společnosti zeměvědné¹²². V této práci se autor snažil dokázat, že krasová činnost (nejen v této oblasti) je ve své podstatě pouze projevem dřívějších tvarů povrchových a ta pohoří, která v současnosti (samozřejmě musíme brát v potaz, že geologická současnost je mnohem delší) můžeme vidět, jsou projevy vrásnivé činnosti nejmladší.

¹¹⁸ DANEŠ, NĚMEC a POSEJPAL. *Memorandum o potřebách fakulty přírodovědecké university Karlovy schválené sborem profesorským, předložené ministerstvu školství a národní osvěty*. Praha: Přírodovědecká fakulta UK, 1926.

¹¹⁹ ŠTŮLA, František. *Prof. Daneš na Slovensku*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. str. 186 - 188.

¹²⁰ Tato podkapitola je založena (pokud není uvedeno jinak na: PURKYNĚ, Cyril. *Profesora Jiřího Daneše studie krasové*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. str. 168 – 177. a DĚDINA, V. *J. V. Daneš jako geomorfolog*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. str. 177 - 179.

¹²¹ Lidové noviny, 14. 4. 1928. KOLÁČEK, František. *Jiří V. Daneš*.

¹²² DANEŠ, Jiří Viktor. *Úvodí Dolní Neretvy*. Praha: Česká spol. zeměvědná v Praze, 1905.

Další Danešova práce se věnuje krasovým jevům na Jamajce¹²³. Proč právě tato oblast? Protože krasová činnost v tropech je poněkud jednodušší než v kontinentální Evropě. Daneš v této práci navázal na práci Roberta Hilla, když přisvědčuje, že zdejší polje vznikla hlavně chemickou erozí, ne tektonickým propadáním, a Jovana Cvijiće, ale přináší mnoho nových poznatků. V tématu tropického krasu pokračoval výkladem výsledků svých zkoumání na Jávě¹²⁴. Toto zpracování tropického krasu uzavírá několik menších prací o australském krasu (podrobněji později), který v mnoha oblastech soustátí ještě nebyl v té době prozkoumán a kde se hodně soustředí na charakteristiku spodních vod, které jsou pro krasové projevy nezbytné. V referátech či přednáškách poskytl přehled o krasech v jiných částech světa např. Spojených státech amerických¹²⁵.

Již tento základní přehled dává znát, že by Daneš mohl vydat srovnávací monografii o fenoménu krasu na celém světě. Vždyť krasy pozoroval skoro všude, mnohým z nich věnoval dostatečný průzkum. Čas mu však dopřán nebyl. Kdyby se mu to povedlo, lze předpokládat, že by se o knize mluvilo jako o díle výjimečném, protože ve své době žádná podobně rozsáhlá práce neexistovala.

Daneš se zabýval Balkánem i v oblasti obecné geomorfologie, ale možná nejvýznamnější jeho prací v rámci tohoto oboru je ta s názvem *Morfologický vývoj středních Čech*¹²⁶. Tato studie, jak již bylo řečeno, je hojně založena na jeho vlastním pozorování, které provozoval hlavně během exkurzí se svými studenty. Zabývá se zde především vývojem vodní sítě ve středních Čechách a jejími proměnami. (V rámci přednášek ale samozřejmě zabýval i aktuálním stavem horopisu a vodní sítě¹²⁷.)

Opět je velmi pravděpodobné, že by Daneš zpracoval morfologii celého Československa, protože vypracoval i dvě práce, které buď v základu popisují

¹²³ DANEŠ, Jiří Viktor. *Karststudien in Jamaica*. In: *Sitzungsberichte der königlichen Böhmisches Gessellschaft der Wissenschaften. Mathematisch - naturwissenschaftliche Classe*. Praha: Královská česká společnost nauk, 1914. č. XX.

¹²⁴ DANEŠ, Jiří Viktor. *Das Karstgebiet Goenoeng Sewoe in Java*. In: *Sitzungsberichte der königlichen Böhmisches Gessellschaft der Wissenschaften. Mathematisch - naturwissenschaftliche Classe*. Praha: Královská česká společnost nauk, 1915. č. V.

¹²⁵ *Archiv Akademie věd České republiky*, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/25. DANEŠ, Jiří Viktor. *Krasové jevy ve Spojených Státech Amerických*. In: *Rozpravy II. třídy České akademie*. Ročník 35., číslo 26.

¹²⁶ DANEŠ, Jiří Viktor. *Morfologický vývoj středních Čech*. Praha: Česká spol. zeměvědná, 1913.

¹²⁷ Dá se například dohledat obsáhlejší text: *Archiv Akademie věd České republiky*, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/17. DANEŠ, Jiří Viktor. *Horopisný a vodopisný přehled československé republiky*. Strojopis.

(*Úvod do geomorfologie Slovenska a Karpatské Rusi*¹²⁸) či ukazují základní důvody nového průzkumu (*O potřebě nového zpracování horopisu Čech*¹²⁹).

První práce navazuje na již několikrát zmiňovanou expedici na Slovensko po skončení první světové války. Daneš v ní nejdříve shrnuje dřívější práce o geomorfologii Slovenska – maďarští badatelé se tématu příliš nevěnovali a ostatní práce (ať už polské, rakouské či nepočtené české) jsou většinou již velmi zastaralé, protože vznikly ještě v 19. století, ty novější byly pouze populárně naučné. Dále popisuje základní charakteristiku Karpat (mnohem mladší než Český masiv) a pojmenovává oblasti, kde především je prostor pro průzkum (včetně jeskynních systémů – tedy i Slovenského krasu).

V druhé zmiňované studii Daneš přímo říká, že právě jeho geomorfologický průzkum středních Čech ho vedl k zamyšlení nad předchozími zpracováními horopisu na celém českém území. Bohužel ani tento průzkum nebyl schopen dokončit, ale byl schopen pojmenovat základní problémy. Ty spočívají především v nepoužití poznatků z petrografie, poznatků o tektonice a geomorfologie.

Poslední sférou Danešova vědeckého zájmu týkající se geomorfologie je jeho práce o starém zalednění a následných pohybech lidského obyvatelstva, kde už se samozřejmě pohybujeme na pomezí s antropogeografií. Studie *Eustatické poklesy hladiny mořské v době ledové a rozšíření lidstva*¹³⁰ (tento text má i anglickou obdobu s názvem *Pleistocene changes of sea level and the distribution of Men*), ve které přiznává velké pleistocenní době ledové zásadní význam na dnešní zeměpisné poměry, ale nezapomíná ani na její vliv rozšíření lidského plemene a jeho kulturní vývoj. Přičemž ale tím zásadním pro něj zůstávají poklesy mořských hladin v době ledové, které daly vzniknout mělčinám, jež umožnily šíření živočichů a především člověka. Tato problematika byla do Danešovy doby zpracována spíše okrajově. Obdobné úvahy rozvíjí v dalších publikacích a nejen na ně se podíváme v další podkapitole.

¹²⁸ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/42. DANEŠ, Jiří Viktor. Úvod do geomorfologie Slovenska a Karpatské Rusi. Praha: Grégr a syn, 1920.*

¹²⁹ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/31. DANEŠ, Jiří Viktor. O potřebě nového zpracování horopisu Čech. Praha: vlastní náklad, 1924. Zvláštní otisk z Čas. Musea král. Českého.*

¹³⁰ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/11. DANEŠ, Jiří Viktor. Eustatické poklesy hladiny mořské v době ledové a rozšíření lidstva. Praha: Československá společnost zeměpisná, 1924. Zvláštní otisk ze Sborníku Československé společnosti zeměpisné. Svazek XXX. Ročník 1924.*

3. 4. Daneš antropogeograf¹³¹

První prací, která se týká antropogeografie, je zároveň jeho první publikovanou (1902) a je to jeho dizertační práce *Hustota obyvatelstva v Hercegovině*¹³², pro jejíž vznik do těchto krajů podnikl v létě předcházejícího roku studijní cestu. Tato práce byla velmi náročná, nejen pro zkoumání v podstatě od osady k osadě, ale i pro nedostatek existujících pramenů. Alespoň se mu dostávalo výsledků sčítání lidu. V studii definuje především rozdíly mezi zemědělským a nezemědělským obyvatelstvem a rozděluje ho i podle příslušnosti k náboženství.

Daneš kromě toho vypracoval několik článků pro větší celek *Obyvatelstvo království českého v letech 1843 – 1910*, to konkrétně *Oblast pražská, Kladenská průmyslová oblast*¹³³ a třetí článek se zabývá oblastí Plzeňska. Tedy všechno oblasti, které v této době došly velkého rozvoje, hlavně v případě Danešova rodného Kladenska. Opět je pravděpodobné, že podobné studie by zpracovaly i další oblasti minimálně Čech.

Napsal i několik odborných textů, které se týkají čistě Balkánu a Austrálie, ale na ty se zaměříme v podkapitolách, které se budou jako takové věnovat těmto oblastem. Nyní opět obraťme pozornost k pracím zaměřeným na šíření lidského pokolení. Trochu obecnější ráz má *Původ a zanikání domorodců v Australii a Oceanii*¹³⁴. Tato práce totiž zkoumá historii zkoumání tohoto problému, ale nejen v oblasti zájmu, nýbrž po celém světě. Kromě toho ale vychází i z vlastních pozorování původních obyvatel. Popisuje jejich život, jejich stěhování, ale i civilizační dopady na ně působením dalších ras.

¹³¹ Základ tato podkapitola čerpá z: KOLÁČEK, František. *J. V. Daneš jako antropogeograf*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. str. 181 – 183.

¹³² DANEŠ, Jirí Viktor. *Hustota obyvatelstva v Hercegovině*. Praha: Královská česká společnost nauk, třída filosoficko – historicko – jazykozpytná, 1902.

¹³³ Ty vyšly souborně v: DANEŠ, Jirí Viktor. *Obyvatelstvo království českého v letech 1843 – 1910. Oblast pražská. Kladenská průmyslová oblast*. Praha: vlastní náklad, 1916. Zvláštní otisk z Národopisného věstníka československého X. a XI. ročník.

¹³⁴ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/38*. DANEŠ, Jirí Viktor. *Původ a zanikání domorodců v Australii a Oceanii*. Praha: Česká grafická unie a. s., 1924. Svazek L. poučné a zábavné knihovny Země a lidé.

A tohoto problému se týká i poslední práce, kterou Daneš stihl před svou smrtí dokončit, jež nese název *Země a vývoj lidstva*¹³⁵. Jedná se spíše o publikaci populárně naučnou a její problémy si uvědomuje i sám autor: „*Tato knížka je prvním pokusem vyložit látku tak širokou a rozsáhlou zpracováním výsledků různých věd s hlediska zeměpisného, které ji spojuje v jeden celek, třeba snad nedosti souměrný.*

*Jsem si vědom jejích nedostatků, doufám však, že odborníci budou je shovívavě posuzovati znajíce dobře, jaké potíže působí střízlivý výběr v otázkách tak složitých, nejistých a sporných*¹³⁶.“

Shrnuje zde jak tehdejší osídlení planety, tak rozšiřování našeho druhu v průběhu věků, i zásadní přelomy v našem hospodářství. Na závěr knihy se snaží odhadnout ve stejnojmenné kapitole, kdy nastane přelidnění lidstva. Odhaduje, že koncem století budou na Zemi asi 3 – 4 miliardy lidí a na konci 21. století 7 – 9 miliard (jak víme, hranici 7 miliard lidstvo překonalo v roce 2011), protože se sice ve vyspělých zemích snižuje porodnost, ale zároveň s ní i úmrtnost. Píše, že pokud neproběhnou další velké války či nebudou další epidemie jako ta španělské chřipky po prvním světovém konfliktu, může se dosáhnout těchto met. Přičemž ale sám začíná spekulovat o postavení bílého pokolení a schopnosti planety uživit takové velké počty lidí, kdy říká, že více než pětinasobek tehdejších počtů (kdy uvádí údaj 1,8 miliardy) to být nemůže.

3. 5. Práce o Balkánu

V následujících podkapitolách se zaměříme na zásadní geografické oblasti Danešova vědeckého zájmu, tedy Balkán a Austrálii. V některých bodech se budou stýkat s předchozími podkapitolami.

O některých pracích s balkánskou problematikou jsme se již zmínili, tato krátká podkapitola se zaměří na několik studií, jež se zaměřují na složitou politickou situaci těchto oblastí před první světovou válkou. Některé spíš než vědecký charakter jsou Danešovými vlastními úvahami.

¹³⁵ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/44. DANEŠ, Jiří Viktor. Země a vývoj lidstva. Praha: Státní nakladatelství v Praze, 1927. Knihy pro každého. Sběrka spisů poučných. Svazek 22.*

¹³⁶ TAMTÉŽ. str. 10.

Prvním textem, který zmíníme, ale bude jeden z prvních, jež byl Danešovi vůbec publikován. Je to referát o francouzské publikaci *La Bosnie et l'Herzégovine*¹³⁷. Tato kniha pocházela z edice, jež měla Francouze seznámit s různými zeměmi světa. Daneš ji neshledává bezchybnou, ale hodnotí ji jako krok vpřed.

Situaci a názory Srbů, ale i jejich odraz v našich krajích, shrnul několikrát. Podíváme se na ně chronologicky. První je ještě z prvního desetiletí 20. století a jmenuje se *Poměr Srbů k Rakousku*¹³⁸. Připojení Bosny a Hercegoviny k Rakousku – Uhersku se očekávalo a samotnými jejími obyvateli bylo přijato, ale Srbové a Černohorci byli rozčileni a vypadalo to dokonce, že vypukne válka. Dříve (16. a 17. století) byly jejich vztahy v pořádku, protože habsburské mocnářství jim pomohlo dostat se z tureckého područí. Následně ale Rakušané vládli v těchto krajích bez ohledů na národnostní otázku. Sám Daneš apeloval, aby se politici na tamější problémy více zaměřili.

V již dříve zmiňované a později zakázané publikaci *Balkán po válce v roce 1913*¹³⁹. Popisuje v ní důvody, proč je Balkán místem tak velkých třenic – podle Daneše je to způsobeno především neoddělením poloostrova velehorami na rozdíl od dalších poloostrovů v Evropě (Apeninského, Pyrenejského). Chválí, že se v něm přesto vytvořil jednotný stát. Uznává, že není přirozeně jednotný (což se později samozřejmě projevilo). Dále v ní popisuje jednotlivá území Balkánu. Na první pohled by se tedy mohlo zdát, že cenzura neměla velký důvod tuto stať zakazovat. V doslovu ale silně zdůrazňuje, jak velké zklamání pro Slované veškeré politické kroky na Balkáně jsou.

Po skončení války již může hodnotit všechno svobodně a činí tak sérií článků *Srbsko a naše osvobození* pro deník *Venkov*, jež posléze vyšly i v samostatném otisku¹⁴⁰. Srbské válečné události měly samozřejmě dopad na

¹³⁷ Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/8. DANEŠ, Jiří Viktor. *La Bosnie et l'Herzégovine. Revue générale des sciences pures et appliquées*. Otisk z České Revue 1902.

¹³⁸ Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/36. DANEŠ, Jiří Viktor. *Poměr Srbů k Rakousku*. Praha: Edvard Leschinger, 1908. Zvláštní otisk z České Revue 1908.

¹³⁹ Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/5. DANEŠ, Jiří Viktor. *Balkán po válce roku 1913. S mapkou poloostrova s dnešním politickým rozdělením*. Praha: Josef Vilímek, 1914.

¹⁴⁰ Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/41. DANEŠ, Jiří Viktor. *Srbsko a naše osvobození*. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1919. Zvláštní otisk „Venkova“.

vlastenecké smýšlení v Čechách. V našich krajích se naprosto obrátily názory na srbský národ, i když stále byly pod silným působením rakouského tisku. Tomu bylo dopomoženo i činností Tomáš Garriguea Masaryka. Srbsko se v poslední třetině 19. století stalo pro českou národní politiku vzorem.

Dále shrnuje historii srbského národa v 19. století. Za Napoleonských válek se těmto oblastem nikdo příliš nevěnoval – Rusko a Rakousko se věnovaly samotným vojenským operacím a Napoleon samotný si nechtěl zkazit vztahy s Tureckem. Následně zde docházelo ke střídání rodů Karadževićů a Obrenovićů, za kterých došlo k vymanění se z tureckého vlivu. V Rakousku – Uhersku se potom postavení Srbska spíše zhoršilo, což bylo způsobeno i odstoupením Milana Obrenoviče po Berlínském kongresu a následné ztrátě práva na samostatnou zahraniční politiku. Později se formoval srbský národ, až došlo k dosazení Petra Karadževića, jenž v nerovném boji s Rakouskem obstál. Srbové se staly podle Daneše tmelem nového státu.

3. 6. Práce o Austrálii

V textu *Geografické a politickohospodářské problémy Australského soustátí*¹⁴¹ shrnul průzkum nejmenšího kontinentu. Ten byl v hrubých obrysech v 19. století proveden, ale některým územím jako Západní Austrálii a Severnímu teritoriu nebyla poskytnuta ani tato péče. Mapové zpracování potom bylo zanedbáno hodně.

V dalších kapitolách se zmiňuje o nezájmu bílých kolonistů o příchod do Austrálie přes malý výkyv při zlaté horečce. Do té doby bylo jinak objeveno jen velmi málo nerostného bohatství. Vznikl i tzv. program Bílé Austrálie, který měl vyřešit problém v tom, že lákal hospodáře k najímání pouze bílých dělníků oproti domorodcům či Číňanům. Také přemýšlí nad tím, zda právě Britové jsou pro kolonizaci těchto krajů vhodní.

¹⁴¹ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/12. DANEŠ, Jiri Viktor. Geografické a politickohospodářské problémy Australského soustátí. Praha: Československá společnost zeměpisná, 1927. Knihy pro každého. Sbirka spisů poučných. Svazek 22.*

V pracích, jako jsou *The Hydrography of some large Limestone Areas in Australia*¹⁴² či *Limestone physiography in Australia*¹⁴³, potom v základu charakterizuje krasové jevy v Austrálii. Na jejich základě potom vypracoval obsáhlejší *Karststudien in Australia*. První studie charakterizuje vodní podmínky v tamějších krasech, především složité systémy podzemních vod pod nimi, ale nezapomíná zdůraznit ani působení povrchové vody, které bylo dříve zpochybňováno. Druhá potom rozděluje vápencovou činnost v Austrálii na 3 základní typy – ty s bohatou krasovou činností (včetně Jenolanského jeskynního systému v Novém jižním Walesu, které považuje za jeden z nejdůležitějších na světě), tabule v Severním teritoriu s bohatým rezervoárem podzemních vod a nakonec ty jen spíše s chudou krasovou činností.

Nyní se dostaneme spíše k politickým a hospodářským charakteristikám tehdejší Austrálie, kterým se Daneš i vzhledem ke své diplomatické misi věnoval. V práci *Osamocenost Austrálie*¹⁴⁴ nejdříve shrnuje, jestli a jak se zkoumala izolovanost Austrálie dříve. To spočívá spíše v drobných pokusech než soustavné práci. Sám Daneš nejvíce tuto problematiku zkoumal právě v době svého diplomatického poslání. Austrálie je podle něj pro toto zkoumání dobrým příkladem pro svou rozlohu.

Daneš v této studii dále popisuje historii Austrálie od dřívějších styků domorodých kultur s kulturami asijskými přes britskou kolonizaci (od roku 1788) a zlatou horečku v polovině století až po zahájení osamocujících snah australských kolonií. Toto úsilí bylo úspěšné, ale mělo své temné body především až v přílišném soustředění na obchod s Británií a již dříve zmiňované politice Bílé Austrálie. Ta byla často zneužívána jak proti jednotlivým národnostem, tak proti některým (především evropským) státům. Izolace se nejméně projevuje ve vědecké rovině, kde se spolupracuje se světem (i když sama australská věda neměla takovou globální pozornost), ale pouze tím anglicky mluvícím.

V rámci svého působení jako generální konzul musel poskytovat Ministerstvu zahraničních věcí politické zprávy. Ty nám charakterizují

¹⁴² *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/18. DANEŠ, Jiří Viktor. The Hydrography of some large Limestone Areas in Australia. Strojopis.*

¹⁴³ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/26. DANEŠ, Jiří Viktor. Limestone physiography in Australia. Strojopis.*

¹⁴⁴ *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš, inventární číslo IIIa/33. DANEŠ, Jiří Viktor. Osamocenost Austrálie. (Studie anthropogeografická.) Praha: vlastní náklad, 1925. Zvláštní otisk z Národopisného věstníku československého.*

poválečnou Austrálii. Samozřejmě, že dopady první světové války nebyly tak velké, ale stát se připojil ke konfliktu angažováním kontingentu 350 tisíce mužů. Také válka ovlivnila lodní dopravu do země, ale tyto problémy se záhy vyřešily. Možná ale větší vliv než samotná válka měla na federaci sucha, která zemi sužovala v letech 1914 a 1919.

Daneš byl jedním z prvních, kdo se vůbec ekonomicko-politickou situací Austrálie zabýval, hlavní skutečností zůstává, že byl první, kdo měl co do činění ve vytváření česko-australských vztahů. I proto by se o něm mělo mluvit, neexistuje ale žádný souhrn vztahů mezi Austrálií a Československem. Možná až bude tato situace napravena, vědomí a zájem o jeho osobnost se zvýší.

Závěr

Na předchozích stranách jsme se snažili přiblížit jednu osobnost, ale jejím prostřednictvím jsme ukázali i jednu dobu. Život Jiřího Viktora Daneše a jeho dílo bohužel zůstává spjato s touto dobou; přesah není tak velký, jaký by mohl být, kdyby žil i jen o pár let déle.

V první kapitole jsme si ukázali Daneše jako osobnost. Bezpochyby nejdůležitějším tématem z této části práce je Danešova diplomatická činnost v Austrálii. Daneš se snažil naznačit směr, kterým by měly česko-australské vztahy postupovat, ale nakonec zůstaly jeho připomínky nevyslyšeny. V této kapitole také spočívá asi největší úskalí problematiky Jiřího Viktora Daneše. Osobních vzpomínek a především osobní korespondence, které by ho mohly přímo či nepřímo charakterizovat, se nám v jeho pozůstalosti skoro nedostává. Svou roli v tom může hrát i jisté rozložení pozůstalosti, která přesto zůstává v archivu Akademie věd obsáhlá. Jistě by bylo zajímavé prozkoumat i další možnosti, např. pozůstalost (a především korespondenci) Danešova blízkého spolupracovníka Karla Domina.

Druhá kapitola se zaměřila na Danešovu cestovatelskou činnost. Přestože je v ní poskytnut podrobný pohled na jeho cestování, stěžejními zůstávají zdroje, ze kterých se o něm dozvídáme. Teď jsou myšleny především dopisy a deníky. Dopisy mladého Daneše nám dávají možnost poznat, jaké bylo jeho uvažování o této jeho činnosti, a především dokazují k plnému odhodlání vykonat vše, dokud měl dostatek sil.

Tato kapitola byla nejméně problematická. Obecných popisů Danešovy cestovatelské činnosti existuje několik (dobových i současných). Z toho důvodu jsme se snažili k jejich popisu dodat jak materiály z cestopisů, jež popisují svět tehdejší doby, tak i právě některé dokumenty osobního charakteru, které nám umožňují poznat její každodenní realitu.

Poslední kapitola se zaměřila na Danešovu vědeckou činnost. Rozhodně nebylo její ambicí ji popsat v plném rozsahu, ale snažili jsme se nastínit, z jakých vědeckých východisek Daneš vyšel a která zásadní témata Daneš zpracovával a jak – jmenovitě tedy oborově geomorfologii (obor, kterému v našich zemích

položil základy) a antropogeografii, místně poté Austrálii (kde měl možnost své teoretické znalosti aplikovat v praxi) a oblast Balkánského poloostrova.

Na Jiřího Viktora Daneše se určitě v odborných kruzích nezapomíná. Byl to člověk, který se jistou měrou podílel na etablování první republiky, a to jak diplomaticky, tak svou vědeckou a pedagogickou činností. Přes zmíněnou nedostatečnou charakterizaci Daneše člověka máme před sebou obraz osobnosti, která chtěla svou práci vykonávat co nejlépe, proto se pro ni rozhodla obětovat všechno – osobní život, vždyt' ve své vlasti se pohyboval pramálo, ale i svůj majetek, protože veškeré své cestování financoval z vlastních prostředků bez žádání pomoci od státu. Daneš chtěl a mohl dosáhnout cílů, které by jistě přetrvaly po několik generací. Tato oběť byla ale zmařena právě jeho touhou po poznání a nikdy nedošla naplnění...

Seznam literatury a pramenů

Archivní prameny

- *Archiv Akademie věd České republiky, fond J. V. Daneš.*
 - Inventární číslo *Ia* – *osobní doklady.*
 - *Křestní list, foliant 1.*
 - *Potvrzující dopis z magistrátu hlavního města, Praha, 17. 1. 1919, foliant 22.*
 - *Informace pro dané župany o vědecké výpravě Daneše, Domina, Dr. Karla Chotka a Dr. Viktora Dvorského, Praha, 17. 7. 1919, foliant 25.*
 - *Dopis Ministerstva věcí zahraničních, Praha z 22. 4. 1922, foliant 27.*
 - *Seznam cyklů přednášek pro USA, foliant 62.*
 - *Dopis z 23. 4. 1928 Josefu Třískovi z Community Hospital v Culver City, foliant 77.*
 - *Dopis Velvyslanectví československé republiky, Washington, D. C. z 28. 4. 1928, foliant 77.*
 - *Ověřený překlad pitevní zprávy (MuDr. Frank R. Webb), foliant 78.*
 - Inventární číslo *Ia* – *školní doklady*
 - *Vysvědčení z obecné školy, folianty 1 a 2.*
 - *Gymnazijní vysvědčení, folianty 4 – 19.*
 - *Maturitní vysvědčení, foliant 20.*
 - Inventární číslo *Ib1* – *Autobiografie.*
 - Inventární číslo *Iib* – *osobní korespondence, dopis japonského velvyslance Mojžiška, Tokio z 13. 3. 1924.*
 - Inventární číslo *IIIa/3*, DANEŠ, Jiří Viktor. *Ainové.* In: *Zeměpisný měsíčník Širým světem*, 4. číslo – duben 1924, řídí dr. St. Nikolau, nákladem České grafické unie a. s. v Praze.

- Inventární číslo *IIIa/4*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Australia in Czechoslovak Literature. (Read before the Royal Australian Historical Society May 30, 1922.)* Sydney: D. S. Ford, 1922.
- Inventární číslo *IIIa/5*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Balkán po válce roku 1913. S mapkou poloostrova s dnešním politickým rozdělením.* Praha: Josef Vilímek, 1914.
- Inventární číslo *IIIa/8*. DANEŠ, Jiří Viktor. *La Bosnie et l'Herzégovine. Revue générale des sciences pures et appliquées.* Otisk z České Revue 1902.
- Inventární číslo *IIIa/11*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Eustatické poklesy hladiny mořské v době ledové a rozšíření lidstva.* Praha: Československá společnost zeměpisná, 1924. Zvláštní otisk ze Sborníku Československé společnosti zeměpisné. Svazek XXX. Ročník 1924.
- Inventární číslo *IIIa/12*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Geografické a politickohospodářské problémy Australského soustátí.* Praha: Československá společnost zeměpisná, 1927. Knihy pro každého. Sbírká spisů poučných. Svazek 22.
- Inventární číslo *IIIa/13*. DANEŠ, Jiří Viktor. *German Misrepresentation of Central and Eastern European problems.* Strojopis.
- Inventární číslo *IIIa/17*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Horopisný a vodopisný přehled československé republiky.* Strojopis.
- Inventární číslo *IIIa/18*. DANEŠ, Jiří Viktor. *The Hydrography of some large Limestone Areas in Australia.* Strojopis.
- Inventární číslo *IIIa/19*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Jovan Cvijić. K jeho šedesátým narozeninám.* Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzita Karlovy, 1925. str. 32.
- Inventární číslo *IIIa/25*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Krasové jevy ve Spojených Státech Amerických.* In: *Rozpravy II. třídy České akademie.* Ročník 35., číslo 26.
- Inventární číslo *IIIa/26*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Limestone physiography in Australia.* Strojopis.

- Inventární číslo *IIIa/31*. DANEŠ, Jiří Viktor. *O potřebě nového zpracování horopisu Čech*. Praha: vlastní náklad, 1924. Zvláštní otisk z Čas. Musea král. Českého.
 - Inventární číslo *IIIa/33*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Osamocenost Australie. (Studie anthropogeografická.)* Praha: vlastní náklad, 1925. Zvláštní otisk z Národopisného věstníku československého.
 - Inventární číslo *IIIa/36*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Poměr Srbů k Rakousku*. Praha: Edvard Leschinger, 1908. Zvláštní otisk z České Revue 1908.
 - Inventární číslo *IIIa/38*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Původ a zanikání domorodců v Australii a Oceanii*. Praha: Česká grafická unie a. s., 1924. Svazek L. poučné a zábavné knihovny Země a lidé.
 - Inventární číslo *IIIa/41*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Srbsko a naše osvobození*. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1919. Zvláštní otisk „Venkova“.
 - Inventární číslo *IIIa/42*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Úvod do geomorfologie Slovenska a Karpatské Rusi*. Praha: Grégr a syn, 1920.
 - Inventární číslo *IIIa/43*. DANEŠ, Jiří Viktor. *What is Czechoslovakia? Compiled from statistical and other reliable records by the consul – general for Czechoslovakia in Sydney*. Sydney: D. S. Ford, 1921.
 - Inventární číslo *IIIa/44*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Země a vývoj lidstva*. Praha: Státní nakladatelství v Praze, 1927. Knihy pro každého. Sbírká spisů poučných. Svazek 22.
 - Inventární číslo *IIIa/45*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Zpráva o cestě po nových srbských a černohorských krajích v létě 1913 i o zeměměřeni v oblasti Trnovské. Sborník České společnosti zeměvědné XIX. 1913*. Praha: Česká společnost zeměvědná, 1913.
- *Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR.*
- *Fond Presidium.*
 - *Sekce 1918 – 39. Konsuláty.*

- *Sindsvall – Sydney*. K č. j. 133.233/23-V/insp. *Přehled činnosti za rok 1922*.
 - *Sydney*.
 - Č. j. 1527/22/adm. Sydney, 28. 7. 1922.
 - Č. j. 203.21. Sydney, 14. 2. 1921. *Zpráva o činnosti gen. konsulátu v Sydney za čtvrtletí listopad 1920 – leden 1921*.
 - Sekce *Diplomatický sbor*. Č. j. 3495/pres. 1920.
 - Sekce *Konsuláty. Sydney*.
 - Č. j. 1696/22/adm. Sydney, 25. 8. 1922.
 - Č. j. 1754.21.adm. Sydney, 6. 10. 1921. *Hospodářský význam gen. konsulátu*.
 - Č. j. 32.942/19. 30. 9. 1919. *Povznesení obchodu ČsR v Australii a ustanovení zástupce ČsR v Sydney*.
 - Fond *Osobní spisy*.
 - *Danešův dopis z 21. dubna 1922 v Sydney adresovaný Presidiu ministerstva zahraničních věcí československé republiky*.
 - *Vložka k čj. 19.318/I/2 ai 1929*.
 - Fond *Zprávy velvyslanectví v Sydney 1920 – 23*. DANEŠ, Jiří Viktor. *Zpráva politická za rok 1920 a Zpráva o současném politickém stavu v Australském soustátí*. Mikrofiš.
- *Národní archiv*
- Fond *MŠK – Ministerstvo školství a kultury, Praha - osobní, karton 23*. Č. 52.539-1924, datum 23. 4. 1924, č. 163.679/24, předmět: *Praha – Karlova universita – fakulta přírodovědecká – řádný profesor Dr Jiří Daneš – započtení let mimořádné profesury*.
 - Fond *Ministerstvo vzdělávání a kultu – Prag. Profesori. D – F. Daneš*. Č. j. 386. Praha, 12. 7. 1907.
 - Fond *Policejní ředitelství Praha II – osobní spisy*.

- *Fond VA I – Ministerstvo zahraničních věcí – výstřižkový archiv, Praha – výstřižkový archiv I, karton 3058.*
 - *České Slovo, 18. 4. 1928. JEDLIČKA, Viktor. Za zemřelým profesorem Danešem. (Vzpomínka žákovská.)*
 - *Lidové noviny, 14. 4. 1928. KOLÁČEK, František. Jiří V. Daneš.*
 - *Lidové noviny, 12. 4. 1938. KOLÁČEK, František. Jiří V. Daneš. Po deseti letech.*
 - *Národní politika, 24. 4. 1928. MELMUKA, Václav. Profesor J. V. Daneš a převrat v Sarajevu. (Vzpomínka.)*
 - *Venkov, 5/1921 – 11/1921. DANEŠ, Jiří Viktor. Cestou do Austrálie. I – IV.*
 - *Venkov, 12/1922 – 1/1923. DANEŠ, Jiří Viktor. Ze svých zkušeností v konsulární službě československé. I – VI.*
 - *Venkov, 1. 6. 1928. NÁPRSTEK, V. Danešova smrt.*
- *Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně, fond Osobnosti – J. V. Daneš.*
 - *Inventární číslo 4873/4/1-13, Přepisy JVD dopisů matce – Dalmácie, Bosna, Hercegovina (1901).*
 - *Inventární číslo 4873/5/1-16, Dopisy Jiřího matce z cesty na geogr. kongres v Mexiku.*
 - *Inventární číslo 4873/10/1, Božena Danešová: Zápisky z cest – Z naší cesty Amerikou 1927 – 28.*
 - *Inventární číslo 4873/10/2, Cesta po Nové Guineji a Severním Queenslandu.*
 - *Inventární číslo 4873/10/3, Naše cesta do Austrálie 1920 – Poznámky Boženiny.*

Danešovy studie a knihy

- DANEŠ, Jiří Viktor. *Hustota obyvatelstva v Hercegovině*. Praha: Královská česká společnost nauk, třída filosoficko – historicko – jazykozpytná, 1902.
- DANEŠ, Jiří Viktor. *Morfologický vývoj středních Čech*. Praha: Česká spol. zeměvědná, 1913.

- DANEŠ, Jiří Viktor. *Das Karstgebiet Goenoeng Sewoe in Java*. In: *Sitzungsberichte der königlichen Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften. Mathematisch - naturwissenschaftliche Classe*. Praha: Královská česká společnost nauk, 1915. č. V.
- DANEŠ, Jiří Viktor. *Karststudien in Jamaica*. In: *Sitzungsberichte der königlichen Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften. Mathematisch - naturwissenschaftliche Classe*. Praha: Královská česká společnost nauk, 1914. č. XX.
- DANEŠ, Jiří Viktor. *Obyvatelstvo království českého v letech 1843 – 1910. Oblast pražská. Kladenská průmyslová oblast*. Praha: vlastní náklad, 1916. Zvláštní otisk z Národopisného věstníka československého X. a XI. ročník.
- DANEŠ, Jiří Viktor. *Tři léta při Tichém oceáně. I – II*. Praha: František Borový, 1926.
- DANEŠ, Jiří Viktor. *Úvodí Dolní Neretvy*. Praha: Česká spol. zeměvědná v Praze, 1905.
- DANEŠ, Jiří Viktor a DOMIN, Karel. *Dvojím rájem*. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1925.
- DANEŠ, NĚMEC a POSEJPAL. *Memorandum o potřebách fakulty přírodovědecké university Karlovy schválené sborem profesorským, předložené ministerstvu školství a národní osvěty*. Praha: Přírodovědecká fakulta UK, 1926.

Vzpomínky

- *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Zvláštní otisk ze Sborníku Čsl. společnosti zeměpisné v Praze, roč. XXXIV. Praha: Československá společnost zeměpisná, 1928.
 - ČERMÁK, J. *Za prof. dr. J. V. Danešem. (Daneš jako učitel.)* str. 184 – 185.
 - DANEŠ, Zdenko. *Z mládí Jiřího Daneše*. str. 129 – 131.
 - DĚDINA, V. *J. V. Daneš jako geomorfolog*. str. 177 – 179.
 - DOMIN, Karel. *Jiří V. Daneš v čele Jihoslovenské komise*. str. 191 – 192.

- KOLÁČEK, František. *J. V. Daneš jako anthropogeograf*. str. 181 – 183.
- NÁPRSTEK, V. *Daneš za světové války v Bosně*. In: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. str. 137 – 142.
- NIKOLAU, Stanislav. *Danešova spolková a organizační činnost*. str. 188 – 191.
- NIKOLAU, Stanislav. *Danešovo mládí a studentská léta. Spíš hrst vzpomínek než biografie*. str. 131 – 137.
- PURKYNĚ, Cyril. *Profesora Jiřího Daneše studie krasové*. str. 168 – 177.
- STĚHULE, Josef. *Cesty prof. dra. J. V. Daneše*. str. 142 – 168.
- STĚHULE, Josef. *Prof. dr. Daneš a studentstvo*. str. 185 – 186.
- ŠTŮLA, František. *Prof. Daneš na Slovensku*. str. 186 – 188.

Odborná literatura

- ŠTOLFOVÁ, Barbora. *Cestopis o Balkáně (v letech 1864 – 1950)*. Brno, 2006. Diplomová práce.
- *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Praha: Československá společnost zeměpisná, 1928.
- JÁKL, Pavel. *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska 1. díl Střední Čechy*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-226-0.
- MARTÍNEK, Jiří. *Geografové v českých zemích 1800 – 1945*. (biografický slovník) Praha: Historický ústav, 2008, 245 s. ISBN 978-80-7286-133-0.
- ŽVACHTOVÁ, Pavla a KUCHYŇKA, Zdeněk. *Jiří Viktor Daneš – Cestování před sto lety*. Kladno: Sládečkovo muzeum v Kladně, 2004, 8 s.
- MARTÍNKOVI, Jiří a Miloslav. *Kdo byl kdo – naši cestovatelé a geografové*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998, 509 s. ISBN 80-85983-50-8.
- CHURANĚ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. 1. díl A – M*. 3. vyd. Praha: Libri, 1998, 467 s. ISBN 80-859-8344-3.
- VOTRUBEC, Ctibor. *Pavlov a Jiří Viktor Daneš*. 1. vyd. Pavlov: obec Pavlov, Společnost Československo - Austrálie, 1990, 10 s.

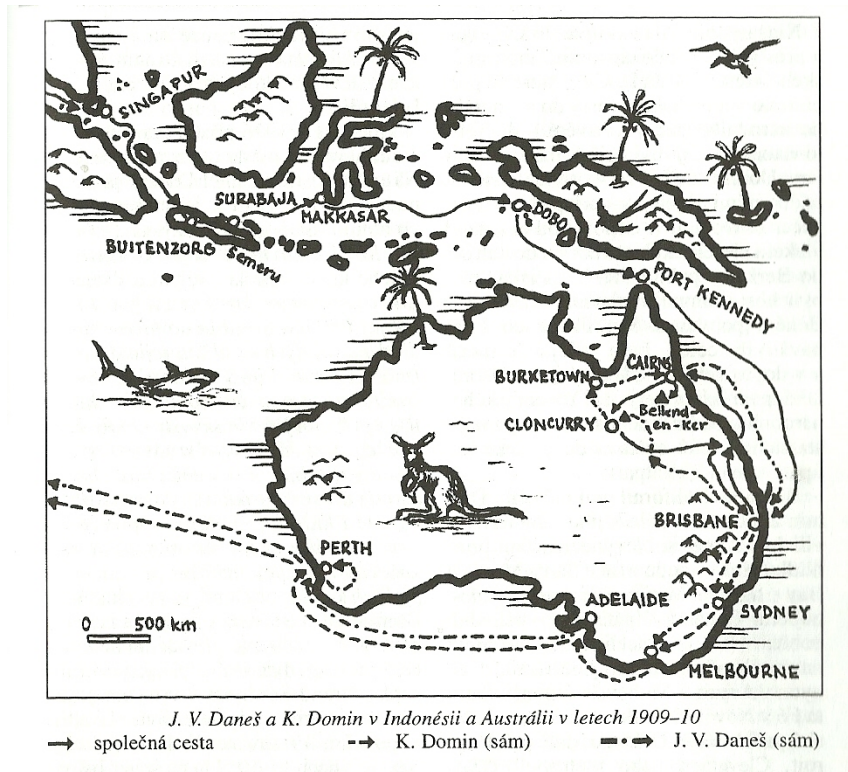
- *Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně, fond J. V. Daneš, inventární číslo T4873/21, PEČA, V. Osobnosti. Univerzitní profesor Dr Jiří Daneš. Strojopis.*
- *Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně, fond J. V. Daneš, inventární číslo T4873/20, DANEŠ, Zdeněk. Příliš krátký život (Vzpomínka k 50. výročí smrti univ. prof. Dr. J. V. Daneše). Strojopis.*
- ŠTAIF, Jiří. *Revoluční léta 1848 – 49 a České země.* Praha: Historický ústav ČSAV, 1990.
- KRÁL, Václav. *Sto let od narození profesora J. V. Daneše.* In: *Geomorfologická konference. Konaná na počest 100. výročí narození profesora J. V. Daneše.* Praha: Univerzita Karlova, 1982.
- HOUŠKA, Vítězslav a PROCHÁZKA, Pavel. *Věčná Slavia.* Praha: Olympia, 2010, 248 s. Třetí, doplněné vydání.

Obrazová příloha

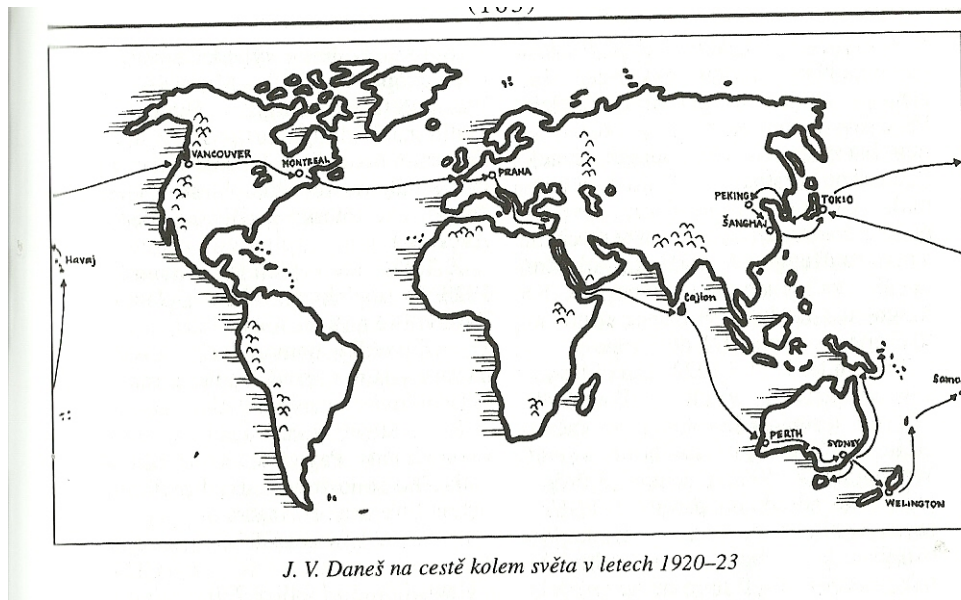

Jiří Viktor Daneš (portrét)

(Zdroj: *Život a práce prof. dra. J. V. Daneše*. Praha, 1928.)

Mapa Danešovy a Dominovy cesty po Jávě a Austrálii
(Zdroj: MARTÍNKOVI. *Kdo byl kdo – naši cestovatelé a geografové*. Praha, 1998. str. 119.)

Mapa Danešovy cesty kolem světa
(Zdroj: MARTÍNKOVI. *Kdo byl kdo – naši cestovatelé a geografové*. Praha, 1998. str. 103.)